

Departementet for Finanser

NAALAKKERSUISUT

GOVERNMENT OF GREENLAND

Politisk- Økonomisk Beretning 2010

Politisk – Økonomisk Beretning 2010

Naalakkersuisut er i henhold til budgetloven forpligtet til at fremlægge en årlig Politisk-Økonomisk Beretning på Inatsisartuts forårssamlinger.

Udover at belyse Grønlands Selvstyres økonomi og den generelle udvikling i indtægter og udgifter, er formålet at foretage en analyse af økonomi- og aktivitetsudviklingen på et eller flere centrale udgifts- og indtægtsområder, herunder i forhold til finanslovens forudsætninger.

Beretningen har til hensigt at øge informationen om Grønlands Selvstyres økonomi og danne grundlag for en kvalificeret debat om den økonomiske udvikling i Selvstyret og i Grønland som helhed.

Beretningen har også til hensigt at synliggøre særlige problemområder og udviklingstendenser, og skal i henhold til lovgivningen have en form, så den kan indgå i Naalakkersuisuts og Inatsisartuts overvejelser om den økonomiske udvikling og prioritering.

Naalakkersuisuts nærværende Politisk-Økonomiske Beretning for 2010 skal ses i sammenhæng med Naalakkersuisut's arbejde med det kommende forslag til finanslov for 2011, med forventet udgivelse i august.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
1. Finanspolitikken	6
1.1 Den økonomiske situation	6
1.2 Landskassen og udlandslån	7
1.3 Finanslov 2010	8
2. Finanspolitiske udfordringer	10
2.1 Ubalancer i kommunernes og Landskassens indtægtsudvikling	10
2.2 Den demografiske udvikling og de store indkomstforskelle i samfundet	11
2.3 Erhvervs- og arbejdsmarkedsstrukturen	14
2.4 Vedligeholdelseefterslæbet	16
2.5 Samfundets gældsætning	17
3. Indsatsområder	19
3.1 Børn og Unge	19
3.2 Bolig og Infrastruktur	23
3.3 Strukturtilpasninger i de traditionelle erhverv	25
3.4 Flere indtægter og arbejdspladser gennem nye væksterhverv	28
3.5 Uddannelses- og arbejdsmarkedsområdet	36
4. Finanslov 2011	41
Bilag A: Den økonomiske situation	43

FORORD

Palle Christiansen - Medlem af Naalakkersuisut for Finanser

2010 bliver et skelsættende år, da der for første gang i 10 år vil blive foretaget borer efter olie i farvandet vest for Disko. Der er tale om et opløftende gennembrud for Grønland som potentiel olieregion.

Bliver der fundet olie, og er fundet økonomisk rentabelt, kan det på længere sigt ændre de økonomiske rammer for det grønlandske samfund dramatisk. Bliver der ikke fundet olie, vil borerne under alle omstændigheder tilvejebringe ny og værdifuld geologisk viden, der kan danne grundlag for at målrette efterforskningen efter olie yderligere.

Statistisk er sandsynligheden for ikke at finde olie langt større end sandsynligheden for at finde olie. Det er en kendsgerning. Derfor kan vi ikke læne os tilbage i håbet om, at olierigdommene vil løse alle vores økonomiske udfordringer. Selv hvis der bliver fundet olie vil afkastet til det grønlandske samfund først for alvor vise sig 20-30 år efter fundet er gjort. Derfor skal vi i de nærmeste år under alle omstændigheder igangsætte de nødvendige initiativer og reformer, der kan gøre vores samfund mere selv bærende.

For Naalakkersuisut er der ingen tvivl om, at et selv bærende grønlandsk samfund forudsætter, at der foretages en gennemgribende højnelse af de sociale leve- og udviklingsvilkår i det grønlandske samfund. Derfor vil hovedfokus for Naalakkersuisut være, at sikre vores børn og unge grundlæggende bedre vilkår, socialt og uddannelsesmæssigt. Derved får de forudsætningerne for at kunne bidrage til den nødvendige udvikling.

Udfordringerne på dette område er store, og Naalakkersuisut kan ikke løfte denne opgave alene. Der er behov for, at nye kræfter inddrages i dette arbejde, således at man i fællesskab kan løfte området. Det er derfor glædeligt, at det er lykkedes Naalak-

kersuisut at indgå en samarbejdsaftale med kommunerne, og at en række interesseorganisationer og erhvervslivet har tilkendegivet vilje til at bidrage med at løfte denne opgave.

Et andet element i højnelsen af de sociale leve- og udviklingsvilkår er, at sikre alle borgere i Grønland har adgang til en tidssvarende bolig. Arbejdet hermed er igangsat, og fokus er først og fremmest at udvide antallet af almennyttige boliger i de byer, hvor der er ventelister på en bolig. Samtidig hermed er der igangsat et arbejde med at vurdere de reelle ventelister i de enkelte byer, således at udbygningen af boligmassen sker på et faktisk grundlag.

Naalakkersuisut har også et mål om, at højne borgernes velfærd, herunder ikke mindst for de økonomisk dårligst stillede børnefamilier. Derfor er der nedsat en skatte- og velfærdskommission. Kommissionen har til opgave at foretage en gennemgribende analyse af skatter og afgifter samt hele det sociale og bolig-mæssige tilskudssystem, herunder ikke mindst samspelet imellem disse.

Med udgangspunkt i analysen skal kommissionen stille konkrete forslag om ændringer, omlægninger og egentlige tiltag med henblik på at sikre en bedre velfærd særligt for de økonomisk dårligst stillede samfundsgrupper. Det skal samtidig sikres, at den fremtidige indretning af skatter og afgifter samt sociale og bolig-mæssige ydelser dels understøtter ønsket og behovet for at få flere i et meningsfyldt arbejde, og at overførselsindkomster aldrig demotiverer til erhvervslivet af egen arbejdsindkomst.

Skatte- og velfærdskommissionen kommer med deres endelige rapport 1. februar 2011, og den vil understøtte en kurs for den fremtidige velfærdsudvikling i Grønland.

Naalakkersuisuts højeste politiske prioritet er at sikre vore børn og unge bedre opvækstmuligheder, en tidssvarende bolig til alle, og et generelt løft af velfærden for vore mest udsatte grupper. Det bliver en stor udfordring for vores økonomi.

Finansloven for 2009 blev vedtaget med et DAU underskud på 310 mio. kr. I 2009 godkendte Finansudvalget derudover tillægsbevillinger på i alt 694 mio. kr. Dette betyder, at der i 2009 blev bevilget et samlet underskud på ca. 1 mia. kr. Dette er kulminationen på flere års stigende underskud. For første gang siden 1995 bliver det nødvendigt, at landskassen optager et lån i udlandet for at kunne finansiere driften af vores samfund. Det giver sig selv, at dette ikke er en holdbar udvikling. Denne udvikling skal vendes, og vil blive vendt med Naalakkersuisut's første økonomiske politik.

Skal vi finansiere den sociale styrkelse af samfundet og dermed skabe grundlaget for et selv bærende samfund, vil det være nødvendigt, at vi foretager en prioritering af Landskassens økonomiske midler. Naalakkersuisut har med Finansloven for 2010 taget de første indledende skridt. Der er gennemført nødvendige besparelser både i Selvstyret og i kommunerne. Der er foretaget omprioritering af midler for at finansiere vores initiativer på børne- og ungeområdet. Der er foretaget omprioriteringer på boligområdet, så det sikres, at der bygges i de byer, hvor behovet er størst. Endelig agter vi at gennemføre socialt afbalancerede skatte- og afgiftsomlægninger.

Men ovenstående initiativer er ikke nok. Næste skridt bliver, at igangsætte de nødvendige strukturtilpasninger af vores erhvervsliv. Med forskellige tilskudsordninger opretholder vi en erhvervsstruktur, der ikke kan bidrage til at skabe den økonomiske vækst, som er nødvendig for at løfte den store opgave med at gøre Grønland selv bærende.

Strukturtilpasningerne af erhvervslivet skal tage hensyn til de forskellige regioners styrker og muligheder. Derfor har Naalakkersuisut igangsat arbejdet med en regionalplan. Konklusionerne og anbefalingerne fra dette arbejde vil indgå i Naalakkersuisuts videre arbejde med strukturtilpasningen af vores erhvervsliv.

Vi står overfor en stor udfordring med at sikre arbejdskraft til de væksterhverv, der tegner sig i horisonten. Men vi kan ikke vente på, at disse væksterhverv bliver realiseret. For allerede i dag har vi en stor udfordring med at skaffe arbejdskraft nok til de eksisterende erhverv indenfor bl.a. bygge- og anlægssektoren samt indenfor omsorgssektoren. Skal vi lykkes med at sikre den sociale styrkelse skal vi derfor have uddannet flere personer til disse eksisterende erhverv.

Dette taler for, at vi allerede nu igangsætter den nødvendige effektivisering af det grønlandske fiskeri som anbefalet af Fiskerikommissionen. Vi skal have et fiskeri, der kan sikre samfundet det størst mulige vedvarende samfundsøkonomiske afkast. Dette indebærer som angivet i Fiskerikommissionens betænkning, at færre mennesker kan arbejde indenfor fiskerisektoren. Til gengæld vil de, der bliver i erhvervet opnå en højere indtjening.

Årets vigtigste lovinitiativ på erhvervsområdet bliver derfor revideringen af vores fiskerilov. Vi skal sikre, at den kan skabe rammerne for den nødvendige udvikling. Men fiskeriloven kan ikke stå alene. Den skal støttes op med initiativer, der kan sikre, at arbejdskraften indenfor fiskeriet kan omskoles til andre erhverv, hvor vi i dag har mangel på arbejdskraft. Naalakkersuisut vil derfor fremlægge initiativer på området, der kan samle det bredest mulige forlig i Inatsisartut.

Vores samfund står overfor store udfordringer men også store muligheder. Skal vi gennemføre højnel- sen af de sociale leve- og udviklingsvikår i samfun- det, og dermed skabe grundlaget for et selvbæren- de samfund, vil det være nødvendigt, at vi som folk tager et større ansvar, og deltager i udviklingen. Det kræver vilje til at uddanne sig, det kræver vilje til omskoling. Men det kræver også politisk vilje til at skabe de rette rammer for denne udvikling.

Naalakkersuisut er villig til at skabe disse rammer. Men det kræver et bredt samarbejde både mellem partierne i Inatsisartut, men også mellem Selvsty- ret, kommunerne, erhvervslivet, de private interes- seorganisationer og den enkelte borger. Vi skal i fællesskab være med til at løfte opgaven.

Med disse ord skal jeg på vegne af Naalakkersuisut overlade Politisk-Økonomisk Beretning 2010 til Inatsisartut og til andre der måtte være interesse- rede.

God læse- og debatlyst.

Palle Christiansen - Medlem af Naalakkersuisut for Finanser

1. FINANSPOLITIKKEN

1.1 Den økonomiske situation

Der er i 2009 sket en opbremsning af den økonomiske aktivitet. Investeringerne i den private sektor er aftaget, og Grønlands produktion af eksportvarer er faldet, både i fiskeriet og i minesektoren. Naalakkersuisut-området for Finanser vurderer, at der i 2009 har været et fald i den samlede produktion i samfundet på op mod 2 pct.

I 2010 forventes det, at der vil ske et fald i rejefiskeriet, lige som der nu er et nedadgående pres på rejepriiserne. Der må også i 2010, forventes en negativ økonomisk vækst på op imod 2 pct. Stigningen i skatte og afgiftsindtægterne er mindre end lønstigningerne, hvilket er et tegn på, at den samlede beskæftigelse er faldende. En genåbning af minerne i Kirkespirdalen og Maarmorilik vil lokalt kunne forbedre beskæftigelsesmulighederne i løbet af 2010, men på landsplan er der ikke udsigt til en egentlig forbedring.

I perioden fra 2004 til 2008 har der været en positiv vækst i økonomien. Det giver anledning til langsigtet bekymring, at denne vækst ikke har været drevet af en stigning i eksporten, men derimod af låntagning. De seneste år har været præget af en stor stigning i realkreditbelåningen og af en stor stigning i de selvstyrejede selskabers gældsætning, og nu sker der også et fald i Landskassens likviditet. Vi har med andre ord haft et økonomisk opsving, der var lånefinansieret. En fortsættelse af denne udvikling vil føre til en uholdbar gældsætning og en betydelig indsnævring af den politisk-økonomiske handlemfrihed.

Derfor er det nu nødvendigt, at der sker en mærkbar forbedring af vores eksportproduktion, dels gennem en strukturrationalisering i fiskeriet og dels gennem nye eksportproduktioner inden for f.eks mineraloparbejdning og minedrift. Kun derigennem kan vi skabe grundlag for det velfærdsniveau vi har, og det vi ønsker for fremtiden.

Finansloven for 2009 blev vedtaget med et DAU underskud på 310 mio. kr. I 2009 godkendte Finansudvalget derudover tillægsbevillinger på i alt 694 mio. kr. Dette betyder, at der i 2009 blev bevilget et samlet underskud på ca. 1 mia. kr. De foreløbige indikationer på regnskabsresultatet tyder på, at underskuddet bliver lidt mindre end budgetteret, men under alle omstændigheder bliver underskuddet rekordhøjt.

For året 2010 er der sket en finanspolitisk opstramning, idet der er budgetteret med et DAU-underskud på 227 mio. kr., og med balance på Selvstyrets drifts- og anlægsbudget. Men den finanspolitiske balance er skrøbelig, fordi der er risiko for både færre skatte- og afgiftsindtægter og for, at udgifterne på visse områder stiger mere end budgetteret.

Også kommunerne har foretaget en stramning af budgetterne for 2010, dog i mindre omfang end Selvstyret. To af kommunerne, Qaasuitsup Kommunia og Kommune Kujalleq, har et svagt økonomisk fundament, hvor uforudsete udgiftsstigninger eller indtægtsfald kan føre til likviditetsproblemer, hvis der ikke sker en budgetopfølgning og tilpasning af udgifterne.

Ledigheden har været faldende i nogle år frem til og med 2008, men i 2009 er der sket en stigning, og for 2010 er der udsigt til yderligere stigning i ledigheden.

Uddannelsesplanen har bidraget til, at stigningen i arbejdsløsheden ikke er blevet markant. Der er i dag omkring 600 personer flere under uddannelse end der var i 2005, og det har bidraget til at holde ledigheden nede, samtidig med at det skaber grundlag for højere produktivitet og indtjening i fremtiden.

1.2 Landskassen og udlandslån

Mere uddannelse og efteruddannelse er en forudsætning for løsning af samfundets strukturelle problemer, og der skal sættes endnu mere fart på uddannelsesindsatsen. Dette skal både ske for at bremse arbejdsløsheden og for at flytte folk fra lavproduktive erhverv til erhverv, hvor der er, eller kommer beskæftigelsesmuligheder. Men frem for alt er uddannelse og efteruddannelse afgørende for, at de enkelte familier kan skaffe gode jobs og forudsætninger for et godt liv og dermed bidrage til udviklingen hen imod et selv bærende Grønland.

Udviklingen i 2009 har været præget af nogle få, men væsentlige forhold som har øget presset på Landskassens likviditet.

I 2009 blev det nødvendigt at tilføre Royal Greenland A/S i alt 500 mio. kr. i form af et lån på 250 mio. kr. og et kapitalindskud på 250 mio. kr. Derudover var det nødvendigt, at indskyde kapital i Great Greenland A/S, ligesom det var nødvendigt at tilføre yderligere midler til produktionsanlæg i bygderne.

I 2009 kom nogle af de nye storkommuner i likviditetsmæssig knibe, og sidst på året blev det bl.a. nødvendigt at yde Qaasuitsup Kommunia et Landskasselån på 50 mio. kr.

Sammen med andre merudgiftskrævende initiativer har det medført, at Landskassen kommer ud med et underskud på ca. 1 mia. kr. i 2009. Dette har afspejlet sig i Landskassens likviditet, der er reduceret fra ca. 2 mia. kr. i udgangen af 2008 til ca. 1 mia. kr. i udgangen af 2009.

Landskassen har ikke haft gæld siden 2005. Men de ekstraordinære udgifter i 2009 medfører, at Finansloven for 2010 forudsætter, at det i 2010, og overslagsårene 2011-13, bliver nødvendigt at optage lån i størrelsesordenen 600 mio. kr. i alt, især for at finansiere vandkraftværkerne i Sisimiut og Ilulissat.

Det er Naalakkersuisuts vurdering, at Landskassens likviditet altid skal være på mere end 600 mio. kr., eller 10 % af de samlede drifts- og anlægsbudgetter. Dette for at sikre, at Landskassen altid er betalingsdygtig, selv hvis der indtræder uforudsete situationer, f.eks. i form af krav om kapitalindskud i selskaber, indfrielse af garantier eller omlægninger af betalingsmønstrene. Det forventes, at Landskassen senest i efteråret 2010 skal optage lån eller opnå trækingsretter i banker for at sikre, at likviditeten

kommer til at holde sig over den planlagte minimumslikviditet på 600 mio. kr.

Landskassens lånoptagelse er ikke i sig selv bekymrende, fordi pengene især bliver brugt til finansiering af vandkraftværker, som i de kommende år giver et afkast i form af renter og afdrag fra Nukissiorfiit, og som bidrager til, at Grønland kan leve op til sine forpligtelser om at nedbringe CO₂-udslipene.

Derimod giver udviklingen i Grønlands samlede nettogæld til udlandet anledning til bekymring. I de seneste år er der sket en stor stigning i de selvstyrejede selskabers gæld, lige som realkreditgælden i forbindelse med boligbyggerier er steget mærkbart. Det betyder, at Grønlands samlede betalinger af renter og afdrag til udlandet stiger. Selskaber og enkeltfamilier skal anvende en stigende andel af deres indtjening til betaling af renter og afdrag til udlandet, og den økonomiske handlefrihed derfor bliver mindre. Det bliver derfor i de kommende år en opgave for Naalakkersuisut og Inatsisartut at sikre, at landets samlede gæld til udlandet bliver modsvaret af andre forbedringer på betalingsbalancen over for udlandet i form af reduktioner af olieimporten og nye eksportindtægter.

1.3 Finanslov 2010

Med Finanslov 2010 har Naalakkersuisut foretaget en stramning af finanspolitikken samtidig med, at der er blevet skabt et råderum til en række velfærdsforbedringer.

Igennem de senere år har man oplevet et stigende underskud i Landskassen, hvorfor det har været vigtigt at få vendt denne udvikling. Således er det lykkedes at få skabt balance på drifts- og anlægsudgifterne i 2010 voksende til et overskud på ca. 95 mio. kr. i 2013.

Finansloven 2010 opererer dog fortsat med et samlet underskud i perioden, da investeringerne i nye vandkraftværker indebærer udlån til Nukissiorfiit, der først tilbagebetales over en årrække. Men da der er tale om fornuftige investeringer, der vil betale sig tilbage, er det isoleret betragtet ikke et problem, at disse udlån giver et samlet underskud for Landskassen.

Tabel 1: DAU saldo i Finanslov 2010

	2010	2011	2012	2013
DA saldo	0,2	49,5	79,4	95,4
DAU saldo	-227,0	-163,4	-144,5	-32,1

Kilde: Departementet for Finanser

Selv med en stramning af finanspolitikken er der skabt et råderum til at gennemføre velfærdsforbedringer på især børne- og ungeområdet, der har fået tilført 25 mio. kr. årligt. Der er indarbejdet initiativer med henblik på at reducere ventelisterne på operationer i sundhedsvæsenet ligesom der er fundet midler til en forhøjelse af ydelserne til førtidspensionerne. Samtidig er der foretaget omprioritering af anlægsmidler til boligbyggeri således at midlerne bruges i de byer, hvor ventelisterne til en bolig er længst.

Endelig blev der afsat en reserve på 15 mio. kr. i 2010, der skal anvendes til særlige initiativer og tiltag, herunder til fremme af beskæftigelse, uddannelses tiltag, mobilitetsfremme samt omskoling i visse bygder og mindre byer, som derved sikrer et fortsat hensigtsmæssigt beskæftigelses- og aktivitetsniveau disse steder.

Finansiering er primært fundet ved administrative besparelser i Selvstyret ligesom kommunernes bloktilskud er reduceret med 30 mio. kr. årligt med henvisning til at sammenlægningen af 18 små kommuner til 4 storkommuner medførte administrative besparelser. Desuden er der gennemført brugerbetaling for ydelser Selvstyret hidtil har finansieret bl.a. indenfor kontrol af fiskeriet og Mittarfeqarfiit.

Der er i begrænset omfang gennemført skatte- og afgiftsstigninger i 2010, men fra 2011 forventes der skatte- og afgiftsstigninger på i alt 115 mio. kr. med mindre der kan optages nye indtægter eller gennemføres nye besparelser. Finansloven 2010 er derfor udtryk for en forsvarlig økonomisk politik, hvor der er igangsat en udvikling mod balance på de offentlige finanser.

2. FINANSPOLITISKE UDFORDRINGER

2.1 Ubalancer i kommunernes og Landskassens indtægtsudvikling

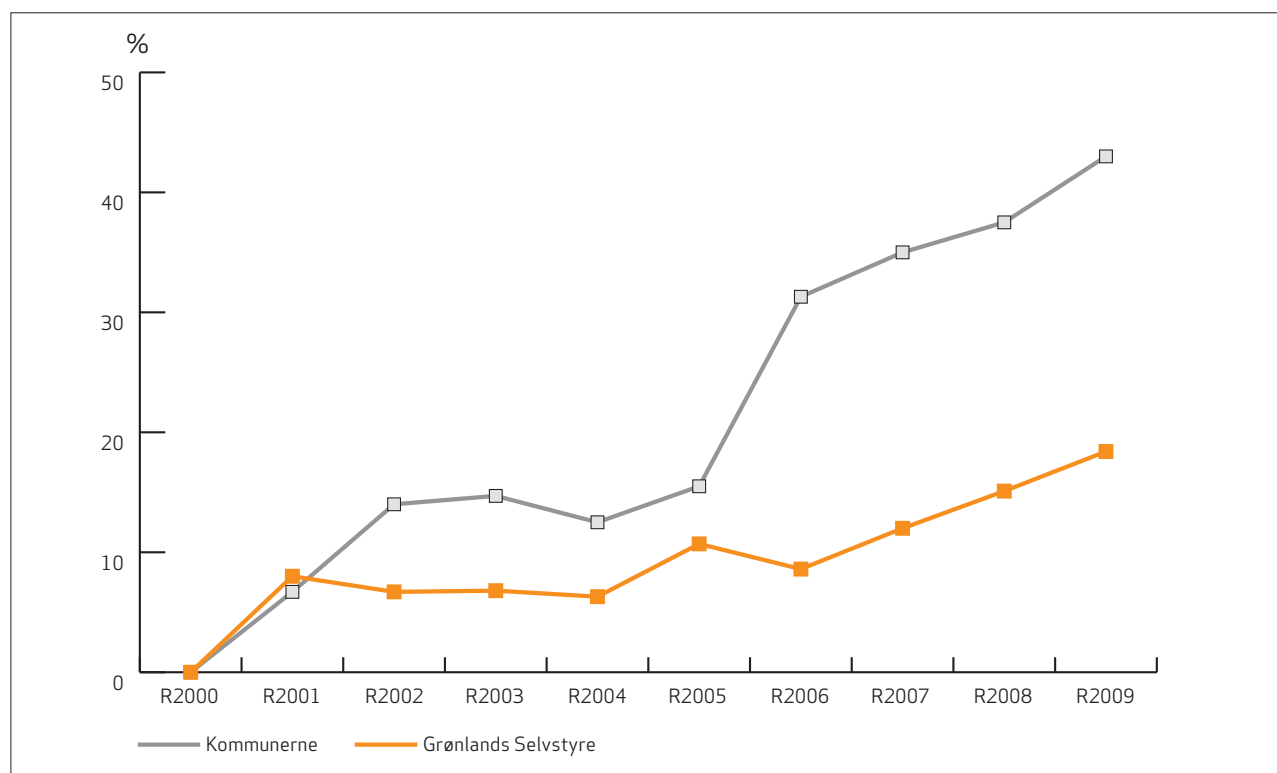
Selvom der med finansloven for 2010 er igangsat en balanceret udvikling står vi fortsat overfor store økonomiske udfordringer både på kort og på lang sigt der skal håndteres. Disse er:

- Ubalancer i kommunernes og Landskassens indtægtsudvikling
- Den demografiske udvikling og indkomstforskellene i samfundet
- Erhvervs- og arbejdsmarkedsstrukturen
- Vedligeholdelseefterslæbet
- Samfundets gældssætning

Ifølge finansloven for 2010 vil Grønlands Selvstyres samlede indtægter kun stige med 25 mio. kr. mens kommunernes samlede indtægter er budgetteret til at stige med 51 mio. kr. Samtidig stiger kommunernes samlede budgetterede udgifter med 120 mio. kr. mens Grønlands Selvstyre har budgetteret med en udgiftsnedgang på 51 mio. kr.

Tallene afspejler at det indtil videre primært er Grønlands Selvstyre der har foretaget de nødvendige finanspolitiske stramninger, set i forhold til kommunerne.

Figur 1: Akkumuleret årlig procentvis stigning i indtægterne for henholdsvis kommunerne og Grønlands Selvstyre for årene 2000 til 2009.

Kilde: Departementet for Finanser

2.2 Den demografiske udvikling og indkomstforskellene i samfundet

Indtægtsudviklingen i perioden 2000-2009 for Grønlands Selvstyre og Kommunerne viser, at Grønlands Selvstyres akkumulerede indtægter er steget med 18 %, mens kommunernes akkumulerede indtægter er steget med 43 %.

Den primære indtægtskilde for kommunerne er skatterne, hvor 74 % af de samlede skatter tilfalder kommunerne, mens resten tilfalder Grønlands Selvstyre. Derudover modtager Grønlands Selvstyre bloktilskuddet fra den danske stat, indtægterne fra fiskeri- og partnerskabsaftalerne med EU, samt indtægter fra forskellige afgifter.

Grunden til at der er forskelle i indtægtsudviklingen skyldes, at indtægterne fra skatterne er steget mere end statens bloktilskud gennem årene. Bloktilskuddet fra staten er i princippet konstant da den kun bliver pristalsreguleret. I og med at kommunernes andel af skatteindtægterne er større, er deres indtægtsstigning desto større. Det betyder således, at Grønlands Selvstyres økonomiske råderum gennem det sidste årti er blevet relativt mindre i forhold til kommunerne.

Grønland vil gennem de næste årtier få flere ældre, mens antallet af erhvervsaktive forventes at udvise en mindre tilbagegang. Udviklingen vil medføre et stigende udgiftspres på de offentlige budgetter, da stigningen i antallet af ældre vil medføre flere udgifter til alderspensioner, ældreforsorg og sundhedsydelse.

En væsentlig faktor bag sundhedsudgifterne i Grønland, er middellevetiden, som i de seneste par årtier er blevet forøget, hvilket er en tendens, som forventes at fortsætte i fremtiden, bl.a. som følge af de fortsatte teknologiske forbedringer inden for lægevidenskaben samt forbedringer i diagnosticerings- og behandlingssystemet i Grønland. En længere middellevetid vil isoleret set have en forøgende effekt på sundhedsudgifterne.

En målsætning for det grønlandske sundhedsvæsen er at udsætte det demografiske pres fra sundhedsudgifterne gennem forebyggende aktiviteter og dermed forskyde sundhedsudgifterne til et senere tidspunkt i livsforløbet. Sundhedsudgifterne vil fortsat primært blive afholdt i de sidste leveår. Når middellevetiden stiger vil den del af sundhedsudgifterne, som kan defineres som terminaludgifter også blive udskudt. (Terminaludgifter er sundhedsudgifter til patienter, der dør inden for en given periode.) Hvis målsætningen om "sund aldring" skal lykkes, indebærer det et større incitament til en sundere livsstil. I Grønland er der stadig et efterslæb i forhold til andre OECD-lande, af livsstilsrelaterede

Tabel 2: Middellevetid i Grønland

	1990	1993	1996	1999	2003	2004	2005	2006
Mænd	60,7	61,7	62,8	62,7	64,1	64,6	65,5	65,8
Kvinder	68,4	68,5	68,4	68,0	67,8	70,4	70,9	71,2

Kilde: Embedslægeinstitutionen i Grønland

sygdomme, forekommende hos personer allerede i den erhvervsaktive alder.

Stigningen i antallet af ældre i forhold til antallet af erhvervsaktive gennem de næste årtier er en udvikling, som er generel for landene i den vestlige verden.

I nedenstående tabel fremgår Grønlands Statistiks befolkningsfremskrivning for perioden 2009-2040.

Det fremgår af befolkningsfremskrivningen, at der frem mod 2040 forventes en tilbagegang i antallet af personer for samtlige aldersgrupper, på nær antallet af ældre, hvor der forventes over en fordobling i aldersgruppen 65+ år gennem perioden 2009-2040. Det er særligt i perioden 2020-2030, at der forventes en meget kraftig stigning i antallet af ældre, hvilket har baggrund i store fødselsårgange i Grønland i 1960'erne.

Ved befolkningsfremskrivninger indgår der antagelser om størrelsen af tre parametre, som omfatter dødeligheden, fertiliteten samt ind- og udvandringen. Befolkningsfremskrivninger er traditionelt be-

hæftet med stor usikkerhed. Usikkerheden knytter sig primært til antagelserne om parametrene for fertiliteten og i særdeleshed til ind- og udvandringen.

For Grønland gælder der i særdeleshed, at ind- og udvandringen er en usikker faktor. Usikkerheden består i, at der traditionelt er en stor ind- og udvandring til Grønland af både grønlændere og danskere. Hertil kommer, at store erhvervsprojekter i form af aluminiums- og råstofprojekter mv. i de kommende årtier kan medføre en markant indvandring til Grønland af midlertidig såvel som permanent arbejdskraft.

På trods af den indbyggede usikkerhed indikerer den foreliggende befolkningsfremskrivning, at stigningen i antallet af ældre over den kommende årrække vil medføre et stigende udgiftspres på de offentlige budgetter. Eksempelvis er Selvstyrets udgifter til alderspension i størrelsesordenen 300 mio. kr. årligt, hvorfor en fordobling i antallet af personer over 65 år alt andet lige vil medføre en fordobling til 600 mio. kr. i udgiftsniveauet til alderspension.

Tabel 3: Befolkningsfremskrivning 2009-2040, udvalgte år, indeks 2009=100, og antal personer

	0-5 år	6-17 år	18-24 år	25-64 år	65+ år
2009 – antal	4.935	10.715	6.147	30.716	3.681
2009	100	100	100	100	100
2015	106	88	98	102	115
2020	106	86	92	102	136
2030	99	88	89	97	205
2040	96	84	92	96	223
Antal personer					
2009	4.935	10.715	6.147	30.716	3.681
2040 – antal	4.737	9.016	5.649	29.496	8.205

Kilde: Grønlands Statistik, "Hovedscenariet" i befolkningsfremskrivningen for 2009-2040.

Den demografiske udvikling, hvor der bliver flere ældre og færre børn er en samfundsmæssig udfordring. Det betyder, at der må skabes gode vilkår for børnefamilier så det bliver attraktivt for den føde- dygtige befolkning at få børn. Dette vel og mærke ikke på bekostning på uddannelse.

Skatte- og velfærdscommissionen

I erkendelse af de store indkomstforskelle i samfundet og på baggrund af erfaringerne med de offentlige støtte- og tilskudsordninger har Naalakkersuisut nedsat en skatte- og velfærdscommission, som har til opgave at komme med forslag til initiativer til en generel højnelse af borgernes velfærd, særligt blandt de økonomisk dårligst stillede familier.

Det er Naalakkersuisuts målsætning, at så mange som muligt forsørger sig selv og medvirker i og bidrager til samfundets udvikling. Det er hensigten at levestandarden generelt hæves, og at der især rettes fokus på de laveste indkomstgrupperes levevilkår. Det er kommissionens opgave at komme med forslag til, hvordan de største indkomst- og udgiftsforskelle udjævnes. Der skal i kommissionens arbejde inddrages forhold omkring skatter, afgifter, tilskudsordninger og priser og avancer, med henblik på at de forskellige ordninger og mekanismer ikke kolliderer med hinanden.

Målet for kommissionens arbejde er at udarbejde en betænkning for Naalakkersuisut til brug for fremsættelse af en række forslag til Inatsisartut. Kommissionen skal foretage et gennemgribende eftersyn af indretning, størrelse og virkning af skatter og afgifter samt hele det sociale og bolig-mæssige tilskudssystem og samspillet imellem disse.

Skatte- og velfærdscommissionen består af personer som samlet besidder juridisk, økonomisk, sam-

fundsvidenskabeligt og administrativ stor indsigt på alle emneområder. Kommissionen skal aflevere statusrapport i foråret 2010 og endelig rapport i februar 2011. Kommissionen påbegyndte sit arbejde i efteråret 2009.

Kommissionen skal analysere og komme med anbefalinger om:

- Grundlaget for den fremtidige finansiering af den offentlige sektor herunder velfærdsektoren således, at der udvikles et holdbart fremtidigt finansieringsgrundlag i selvstyret og kommunerne med udgangspunkt i et fortsat statsligt bloktilskud og finansiering af opgaveovertagelser fra staten.
- Grundlaget for den fremtidige finansiering af den offentlige sektor herunder velfærdsektoren med udgangspunkt i den fremtidige demografiske sammensætning af befolkningen, hvor der vil være en stor gruppe ældre i forhold til den erhvervsaktive befolkningsgruppe.
- Understøttelse af den samfundsøkonomiske udvikling i øvrigt på kort, mellemlangt og langt sigt, herunder at styrke forudsætningerne for øget produktion og beskæftigelse.
- At det skal være attraktivt at arbejde, drive virksomhed og investere i Grønland. Beskatningen af arbejds-, virksomheds- og selskabsindkomster skal derfor være konkurrencedygtig i sammenligning med andre velfærdssamfund
- At der skal ske en forenkling af skatteadministrationen og opkrævningen af de offentlige tilgodehavender vedrørende skatter, afgifter og andre offentlige fordringer.
- At miljø- og energimæssige mål skal fremmes ved at tilskynde privatpersoner og virksomheder til at handle på en miljørigtig og energibesparende måde.

Sideløbende skal kommissionen lave en grundig analyse af hele velfærdsområdet, hvilket dækker alle sociale ydelser, herunder offentlig hjælp, pensioner, børnetilskud, boligsikring etc.

Kommissionen skal også analysere det boligmæssige ydelsessystem, herunder boligsikring, tilskud til andels- og ejerboliger og huslejer i den offentlige boligmasse samt samspillet med og mellem disse ydelser og skatter/afgifter. Med udgangspunkt i disse analyser skal kommissionen stille forslag om ændringer, omlægninger, nye skatter, afgifter, sociale og boligmæssige ydelser. Dette skal ske med henblik på bedre velfærd og bedre økonomiske forhold og fordeling for borgere og erhvervsliv, særligt for de økonomisk dårligst stillede.

Kommissionen skal i denne forbindelse inkludere og analysere følgende:

- Sikre at indrette ordningerne vedrørende ydelser og tilskud således, at der sikres støtte til den gruppe, der har mest behov for hjælp. Ordningerne skal ligeledes udvikles således, at det tilskyndes at være erhvervsaktiv, for de der har evner herfor, samt generelt at sikre et grundlag for social trykthed og balance.
- Sikre at sociale ydelser f.eks. boligsikring ikke ydes uhensigtsmæssigt til personer, der ikke har behov herfor.
- Fremkomme med anbefalinger og forslag til fremtidige ordninger med henblik på bedre velfærd og bedre økonomiske forhold og fordeling for borgere og erhvervsliv, særligt for de økonomisk dårligst stillede.

Kommissionens betænkning, som forventes offentliggjort i februar 2011 skal indeholde forslag til en samlet handlingsplan for implementeringen af anbefalinger og forslag på skatte-, bolig- og socialområdet over en årrække.

2.3 Erhvervs- og arbejdsmarkedsstrukturen

For at opnå målet om balance i de offentlige finanser og en mere selv bærende økonomi, er det af afgørende betydning, at flest muligt i den potentielle arbejdsstyrke kommer i job, og at aflønningen af disse er så høj som muligt. Det kræver, at ledige så vidt muligt kommer i arbejde, og at lavtlønnede kan komme over i brancher med en højere aflønning. Dette bør i sagens natur være i jobs, der er uafhængige af offentlige tilskud.

I rapporten "Tilpasning af arbejdsstyrken til nye væksterhverv" fra 2008 opstilles i punktform nogle synlige ubalancer i erhvervs- og arbejdsmarkedsstrukturen.

En kortfattet og let redigeret sammenskrivning ses af nedenstående:

- 40 % af personer med a-indkomst har en indtægt under SIK's mindsteløn. Dette giver velfærdsproblemer for den enkelte og dennes familie. Det bidrager i stor udstrækning til fattigdomsproblemerne i landet.
- Der er dels relativt mange registrerede arbejdsløse, dels forekommer der ikke-registreret ledighed specielt i bygderne. En del af disse er reelt ikke umiddelbart til rådighed for arbejdsmarkedet.
- Der importeres ganske megen arbejdskraft, også til ikke-specialiserede jobfunktioner.
- Der sker en nettoudvandring af arbejdskraft. Samtidig er det ikke alle af de studerende, som tager deres uddannelse uden for Grønland, som returnerer hertil efter endt uddannelse.
- Der er en uforholdsmæssig stor del af befolkningen, der er på førtidspension.
- Mange i den potentielle arbejdsstyrke er hverken registreret som værende i arbejde, ledige under uddannelse eller værende på førtidspension. Disse må derfor betragtes som værende ikke-erhvervsaktive, og bidrager så ikke til den fælles økonomi via indkomstskattebetaling.
- Der anvendes ikke ubetydelige offentlige midler

til at sikre beskæftigelse og indhandlingsmuligheder i visse brancher og områder af landet.

- En stor del af arbejdsstyrken er beskæftiget i Selvstyret og kommunerne, herunder i offentligt ejede forsyningsvirksomheder. 44,3 % var i 2006 beskæftiget indenfor offentlig administration og service. (Kilde: Grønlands Statistik)
- Der er udbredt mangel på arbejdskraft i forskellige sektorer.

Hertil kommer, at det trods den ekstraordinære uddannelsesindsats fortsat må konstateres, at en meget stor andel af de unge, der går ud af folkeskolen ikke får en kompetencegivende uddannelse og dermed ikke bidrager til at få en mere produktiv arbejdsstyrke.

Der er ligeledes ubalancer inden for landets vigtigste eksporterhverv, fiskeriet. Dette illustreres blandt andet ved at sammenligne lønforhold for ansatte i henholdsvis det kystnære og havgående rejerfiskeri.

Fiskerikommissionens betænkning påviser endvidere, at der er endnu større indtjeningsproblemer i det øvrige kystnære fiskeri. Mere end halvdelen af de registrerede fiskere havde en årsindtægt i 2006 på under 100.000 kr. om året. I dette beløb indgår dog ikke tal over naturalieøkonomien.

Indkomstniveauet er så lavt, at det giver anledning til overvejelser, om hvordan denne erhvervsstruktur

kan ændres. Målet må være, at de fiskere der, efter en nødvendig strukturtilpasning, søger over i andre erhverv kan opnå en højere indtjening og dermed bidrage til det politiske mål om at få en mindre skæv indkomstfordeling i Grønland.

Dette sættes yderligere i perspektiv, når der sammenlignes med de aktuelle indtjeningsmuligheder, der er i nogle af de sektorer, hvor der i dag importeres arbejdskraft samt i de væksterhverv, der er under etablering. I dag er der en ganske stor import af såvel ufaglært som faglært arbejdskraft til eksempelvis bygge- og anlægssektoren og forskellige serviceerhverv, der opererer med langt bedre aflønning end i store dele af de traditionelle erhverv.

Fiskerisektoren er fortsat langt det vigtigste eksporterhverv. Indtjeningen fra produktion og salg af rejer bidrager med den største eksportværdi. Med faldende rejepriiser og biologisk rådgivning om mindre fangstkvoter har det igennem årene været nødvendigt med strukturtilpasninger i sektoren, senest i 2003-2004. Det gælder såvel i det havgående og kystnære fiskeri som i den landbaserede produktion.

For at sikre et bæredygtigt og rentabelt fiskeri i Grønland er det nødvendigt, at der sker en løbende strukturtilpasning inden for hele sektoren. Dette er af afgørende betydning for dels at kunne give en ordentlig aflønning af de beskæftigede inden for erhvervet, dels for at dette vigtige erhverv bidrager

Tabel 4: Lønforhold i det havgående og kystnære rejerfiskeri, 2008-niveau

	Lønsum (mio. kr.)	Antal årsværk	Årlig lønsum pr. årsværk (1000 kr.)
Rejeflåden	305,9	857	357
- Havgående	239,6	390	614
- Kystnært	66,3	467	142

Kilde: Fiskerikommissionens betænkning (2009)

yderligere til den fælles husholdning i landet i form af skatter og afgifter.

Status er imidlertid følgende:

- Store dele af det kystnære rejefiskeri oplever i disse år enten underskud eller har en utilfredsstillende lav indtjening. Ejere af de kystnære fartøjer har gennemgående ringe mulighed for selv at finansiere nye og mere hensigtsmæssige fartøjstyper med større fleksibilitet og indtjeningsevne. Den nuværende økonomiske situation og dele af fiskeriloven gør det vanskeligt at gøre noget ved disse problemer.
- Det havgående rejefiskeri har efter en større strukturtilpasning i starten af 1990'erne en langt bedre indtjeningsevne end det kystnære. Den privatejede del af det havgående rejefiskeri står imidlertid over for betydelige generationsskifteproblemer. Fiskeriloven gør det vanskeligt at gøre noget ved disse problemer i dag.
- Den landbaserede rejeproduktion har en relativt dårlig konkurrenceevne, og antallet af fabrikker må gradvist reduceres i takt med den nødvendige effektivisering. Disse års faldende kvoter bidrager yderligere til denne udvikling. Som påvist i Fiskerikommissionens betænkning betyder landingspligten på 100 % for hovedparten af de kystnære rejefiskere, at den kystnære rejeflåde oplever kunstigt lave afregningspriser. Med andre ord betaler de kystnære rejefiskere for opretholdelse af arbejdspladser på fabrikkerne. Det øger strukturproblemerne i det kystnære fiskeri.
- Der er mange små aktører i det kystnære hellefiskskiferi med joller/slæder og mindre mobile fartøjer, der ikke har stor indtjening. Ressourcen er hårdt presset, hvilket kræver en bæredygtig styring af kvoterne. Det giver anledning til at overveje hvordan den fremtidige administration af fiskeriet bedst kan ske, så erhvervet kan give et fornuftigt afkast til de enkelte fiskere.

2.4 Vedligeholdelsesefterslæbet

Løbende vedligeholdelse af bygninger og andre infrastruktur anlæg foretages for at undgå dyre nedrivninger, nybyggerier og renoveringer. I princippet kan bygningers levetid forlænges til det uendelige ved ordentligt planlagt og løbende vedligeholdelse.

Grønlands Selvstyre har igennem en længere årrække anvendt relativt få midler til vedligehold. Al bygningsdrift både i Grønlands Selvstyre, underliggende institutioner og relaterede selskaber, samt kommunerne, bør omfatte driftsmidler til løbende vedligeholdelse, som ikke kan spares væk.

Konsekvensen er, at der i dag foreligger et ganske betragteligt efterslæb på vedligeholdelsen indenfor boliger, infrastruktur anlæg, kommunale og selvstyrejede institutioner, havne, lufthavne, samt andre infrastruktur anlæg i byer og bygder. For at indhente efterslæbet er der i dag behov for omfattende renoveringer, saneringer og nybygninger. Hvis der ikke bliver taget hånd om efterslæbet, kan samfundets værdier i den samlede bygningsmasse og infrastruktur blive sat over styr.

Der er i de sidste par år blandt andet afsat 100 mio. kr. årligt fra landskassen til at reovere og sanere folkeskolebygninger, som ikke burde have været nødvendige, såfremt denne bygningsmasse var blevet løbende vedligeholdt. Samme problem gør sig gældende i den offentlige boligmasse, hvor saneringer er reglen end det er undtagelsen.

Polaroil ved KNI A/S har for nylig givet udtryk for, at der er et tvingende behov for at få igangsat en renovering af tankanlæggene på kysten.

I forbindelse med finanslov 2004 blev der afsat sektorvise vedligeholdelsesmidler på finansloven, som ikke måtte spares væk. Disse består i dag i de årlige finanslove, hvor anvendelsesgraden dog varierer en del fra sektor til sektor indenfor Grønlands Selvsty-

2.5 Samfundets gældsætning

re. Samtidig konkluderede en arbejdsgruppe dengang, at der var et vedligeholdelseefterslæb på Grønlands Hjemmestyres og underliggende institutioners bygningsmasse på omkring 2,5 milliarder kroner. Naalakkersuisut vurderer, at dette tal ikke har ændret sig betydeligt siden da.

Når man således har afsat ikke ubetydelige vedligeholdelsesmidler i Grønlands Selvstyre, er det ønskeligt for Naalakkersuisut, hvis kommunerne også ville forpligte sig til at afsætte midler til løbende vedligeholdelse af deres del af samfundets bygningsmasse, herunder eksempelvis folkeskolebygningerne.

Det er således Naalakkersuisuts konklusion, at området bør afdækkes og undersøges fremadrettet, således der vil kunne igangsættes en målbevidst indsats på området. Dertil vil det være nødvendigt at få sat faste rammer for vedligeholdelseefterslæbet, både på Grønlands Selvstyres område, men også på kommunernes bygningsmasse.

Grønland har gennem de senere år oplevet en stigende gældssætning for en række områder. Den stigende gældssætning kan observeres for en række selvstyrejede selskaber gennem store investeringer, hvor TELE Greenland A/S har investeret ca. 700 mio. kr. i søkablet, mens Royal Arctic Line A/S planlægger at investere et stort beløb i nye skibe. Boligbyggeriet er et andet område med en stigende gældssætning, eftersom finansieringen af boligbyggeriet i stigende omfang sker med realkreditlån i danske realkreditinstitutter. Endvidere har Nukisiorfiit som nettostyret virksomhed gennem de senere år opbygget en stor gæld til landskassen gennem låntagning til opførelse af vandkraftværker til elforsyning af Qaqortoq, Sisimiut og Ilulissat.

Den stigende gældssætning kan forventes at fortsætte i de kommende år. Dels står Air Greenland over for store investeringer i udskiftning af den indenlandske flyflåde over en årrække. Desuden forventes der en øget anvendelse af realkreditlån ved opførelse af boligbyggeri gennem det nyoprettede aktieselskab Illuut A/S. Endvidere kan en gennemførelse af aluminiumsprojektet forventes at betyde en massiv investering af offentlige midler i opførelse af en ny bydel i Maniitsoq, hvilket vil skabe behov for offentlig lånoptagning. Endelig kan det i forhold til nedbringelsen af CO₂-udledningen være hensigtsmæssigt at udbrede opførelsen af vandkraftværker til andre byer.

Den stigende gældssætning kan være hensigtsmæssig. Lånoptagelse er således nødvendigt for at kunne gennemføre store investeringer såsom anlæggelse af søkablet eller opførelse af vandkraftværker, der vurderes som værende fornuftige investeringer.

En støt stigende gældssætning rummer dog en betydelig risiko for Selvstyrets økonomi, da det i sidste ende er Selvstyret og dermed Landskassen,

som er garant for en stor del af den gæld, der opbygges. Det medfører, at hvis et af de selvstyrejede selskaber ikke kan overholde sine gældsforpligtigelser, så kan det blive nødvendigt, at Landskassen overtager gældsforpligtigelsen, hvilket vil forringe Selvstyrets finansielle status og kreditværdighed. Det kan skabe en dominoeffekt, hvor andre långivere vil kræve deres lån indfriet, da de ikke føler der er tilstrækkelig sikkerhed for lånene.

Ved vurderingen af om nye anlægsinvesteringer skal igangsættes bliver det i de kommende år i større grad nødvendigt at tage hensyn til Grønlands samlede gældsforpligtigelser. Det betyder, at der skal stilles større krav til rentabiliteten og sikkerheden i de enkelte projekter.

I nedenstående tabel fremgår en kommunefordelt oversigt over obligationsrestgælden. Denne gæld er primært udlånt til opførelse af ejer- og andelsboliger og i mindre omfang til erhvervsbyggeri i form af kontor- og forretningslokaler. Gælden er blevet mere end fordoblet gennem de seneste 5 år. En fortsat kraftig vækst i denne gæld i de kommende år kan give problemer i forhold til fortsat realkreditfinansiering af boligbyggeri.

Nedenstående oversigt viser størrelsen af den rentebærende nettogæld ved udgangen af 2008 for de fem største selvstyrejede selskaber. Det ses af oversigten, at gælden i Royal Greenland A/S udgjorde over 2,1 mia. kr. ved udgangen af 2008, mens KNI A/S havde en gæld på over 1 mia. kr.

Tabel 6: Netto rentebærende gæld, mio. kr.

Ultimo året	2008
Royal Greenland A/S	2.114
KNI A/S	1.067
Air Greenland A/S	0
Royal Arctic Line A/S	167
TELE Greenland A/S	727
I alt	4.075

Kilde: Naalakkersuisut formandens Departement

Tabel 5: Obligationsrestgæld, opgjort på kommuner, mio. kr., ultimo året

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kommune Kujalleq	128	124	131	131	134	135	145	159
Kommuneqarfik Sermersooq	738	708	744	817	958	1.142	1.547	1.841
Qeqqata Kommunia	135	130	135	147	177	195	226	249
Qaasuitsup Kommunia	151	153	147	151	146	176	204	215
I alt	1.151	1.114	1.157	1.246	1.414	1.648	2.122	2.464

Kilde: Tilsynsudvalget vedrørende realkredit i Grønland

3. INDSATSOMRÅDER

De finanspolitiske udfordringer der tegner sig både på kort og langt sigt gør det nødvendigt, at iværksætte initiativer, der kan give et større økonomisk spillerum.

Naalakkersuisut har en vision om at få skabt et samfund, hvor der er brug for alle, og der er plads til alle. I dialog og samspil med befolkningen skal grundlaget for et værdigt liv skabes, hvor alle har mulighed for at udvikle sig og opretholde livet ved aktiv selvforsørgelse.

I erkendelse af, at landets størrelse og bosætningsmønster medfører forskellige vilkår og muligheder finder Naalakkersuisut det vigtigt, at få afdækket alle regioners styrker og muligheder.

Derfor har Naalakkersuisut igangsat arbejdet med en regionalplan. Denne skal udstikke rammerne for de nødvendige indsatser på:

- børne- og ungeområdet
- strukturereform af sundhedsvæsenet
- bolig og infrastrukturområdet
- strukturtilpasninger i de traditionelle erhverv
- nye væksterhverv
- uddannelses- og arbejdsmarkedsområdet

For at sikre udviklingen af regionernes unikke muligheder har Naalakkersuisut valgt at opdele Grønland i seks regioner, svarende til de fire storkommuner, hvor Sermersooq Kommune og Qaasuitsup Kommune yderligere opdeles i hhv. øst/vest og nord/syd regioner.

Det indledende arbejde er igangsat med indsamling af data. Efterfølgende vil der blive nedsat en arbejdsgruppe, der vil inddrage kommunerne i det videre arbejde med at fastlægge en strategi for de enkelte regioners udvikling.

3.1 Børn og Unge

Børne- og ungeområdet er et centralt politisk tema for Naalakkersuisut, og udsatte børn og unges opvækstvilkår og muligheder for et godt liv, søges kontinuerligt styrket. Hovedansvaret for opgavevaretagelsen på børne- og ungeområdet påhviler kommunerne, hvorfor de er, og skal involveres i den fremtidige strategi.

Selvstyret har dog et overordnet ansvar for børns trivsel og et økonomisk medansvar for at sikre grundlaget for en kvalitativ god opgavevaretagelse. Indsatsen på børne- og ungeområdet i Grønland er funderet i en strategi, der retter sig imod to indsatsområder. På den ene side, den forebyggende indsats, der på længere sigt skal være medvirkende til at mindske omfanget af sociale problemer. På den anden side, den behandlende indsats, som søger at løse de mest behandlingskrævende og akutte behov.

Børn og Sundhed

Sundhedsvæsenet spiller en central rolle i forbedringen af de sociale forhold for børn og unge, i det Sundhedsvæsenet er tilstede i alle byer og bygder. Sundhedsvæsenet gennemfører screeningsprogrammer som giver mulighed for at afdække forhold i familierne som kan være tegn på omsorgssvigt eller fejludvikling hos børn som skal håndteres for at barnet senere i livet kan udnytte sit fulde potentiale.

Sundhedsvæsenets indsats er allerede delvis integreret med skolevæsenet og det sociale system gennem de lokale forebyggelsesudvalg, men det er en nødvendighed i fremtiden at forbedre og integrere indsatsen yderligere med barnet i centrum gennem en bred palet af indsatser.

Forebyggelse af uønskede graviditeter er et kerneområde i indsatsen for at forbedre børn og unges le-

vevilkår, idet meget tidlig forældreskab kan medføre en stærkt øget risiko for marginalisering.

Der bør investeres yderligere i børns fysiske og psykiske sundhed i hele landet med særlig fokus på programmer som kan medvirke til at udligne forskelle for børn og unge i byer, yderdistrikter og bygder. Dette skal ske gennem forbedringer af jordmoderbetjeningen, sundhedsplejebetjeningen for småbørnsfamilier, flere sundhedsplejersketimer på skolerne, øget børnelægebetjening, samt et stærkt øget fokus på det børne- og ungdomspsykiatriske område.

Særligt er der behov for en øget indsats på det psykosociale område. Indsatsen spænder bredt; fra intensivering af opsporingen af problemerne og forbedret adgang til behandling, til supervision af de fagfolk, som varetager behandlingen. Et centralt element i indsatsen er misbrugs- og familiebehandling til unge.

Den særlige indsats på børne- og ungeområdet

Der er på finansloven for 2010 afsat midler til en styrket indsats overfor børn og unge, som vil være medvirkende til at løfte både den behandlende og den forebyggende indsats. Intentionen med de planlagte initiativer er, at de skal fungere som katalysatorer, der kan forbedre den samlede sociale indsats overfor børn, unge og familier.

En række projekter er allerede påbegyndt, blandt andet kan nævnes oprettelsen af et "barnehus" i Nuuk, som er et særligt behandlingstilbud for børn, der har været udsat for seksuelt misbrug. Desuden er der igangsat et forarbejde vedrørende etablering af et rådgivende organ på børneområdet, som vil danne beslutningsgrundlag for den fremtidige vare-

tagelse af børns rettigheder. Ligeledes er det intentionen, at der i samarbejde med kommunerne skal igangsættes væresteder for børn og unge og venskabsfamilie- og "skolefe"-ordninger.

Endvidere er der taget initiativ til et samarbejde med frivillige organisationer, som indledningsvist skal omfatte; program for holdningsbearbejdelse og socialt ansvar; styrkelse af mulighederne for at monitorere og evaluere effekten af tiltagene børneområdet samt forslag til standarder for det børnefaglige arbejde og indsatser, der kan bidrage til at styrke det civile samfund, særligt rettet mod NGO'er, som arbejder på børneområdet.

Endelig er der på finansloven for 2010 afsat midler til en målrettet indsats overfor børn, unge og familier, i form af en pulje til målrettet geografisk indsats, en pulje til fordeling mellem familiecentre/familiehøjskoler samt en pulje til fordeling mellem krisecentre og tiltag, der forebygger omsorgssvigt. Disse puljer vil blive udmøntet i takt med indkomne ansøgninger fra kommunerne samt gennem interne tiltag. Dette er blot nogle af de centrale initiativer, der påtænkes iværksat til forbedring af livskvaliteten og fremtidsperspektiverne for de udsatte børn og unge i Grønland.

Fremadrettede perspektiver på børne- og ungeområdet

Ovenstående initiativer vil forbedre forholdene for børn og unge i Grønland, men der er behov for en yderligere indsats.

For at skabe langsigtede og bæredygtige forbedringer på børne- og ungeområdet, er et tværfagligt samarbejde mellem departementer, kommuner og organisationer fundamentalt. På tværs af Departement-

mentet for Sundhed og Departementet for Sociale anliggender vil der ske en koordineret indsats på følgende tre områder:

- Tidlig indsats overfor gravide familier
- Forældreuddannelse "Klar til Barn"
- "Dukkeprojektet"

De tre indsatsområder, bidrager på forskellig vis til at sikre forbedrede levevilkår for børn og unge. Sundhedsvæsenet spiller en central rolle i forbedringen af de sociale forhold for børn og unge. Sundhedsvæsenets indsats er allerede delvist integreret med skolevæsenet og det sociale system gennem de lokale forebyggelsesudvalg, men det er en nødvendighed i fremtiden at forbedre og integrere indsatsen yderligere, med barnet i centrum, gennem en bred palet af indsatser.

Der er behov for at udvide tilbuddene til seksuelt misbrugte børn i form af geografisk spredte "barnehus" hvor børn, der har været udsat for seksuelle krænkelser, kan modtage et sammenhængende udrednings- og behandlingsforløb. Samtidig skal indsatsen i "barnehuset" have en forebyggende karakter således, at "ofrene" ikke på et senere tidspunkt selv optræder som krænkere. Desuden spiller "barnehuset" en central rolle, som videnscenter for opsamling og videreformidling af viden på området.

Endelig er der behov for etableringen af tilbud til voksne med senfølger efter seksuelt misbrug eksempelvis i form af et rejsehold bestående af psykologer,

Ligeledes er der et presserende behov for, at antallet af døgninstitutionspladser til børn og unge øges. Der er på nuværende tidspunkt 30 børn og 3 familier på Den Centrale Venteliste, der afventer en døgninstitutionsplads, som er målrettet deres behov. Ven-

telisteproblematikken skal ses i sammenhæng med, at de eksisterende døgninstitutioner "sander til". Det skyldes, at et større antal unge mellem 18-23 år er anbragt i henhold til lovgivningen om forlænget børneforsorg, og dermed optager pladser. Dette medfører, at døgninstitutionerne ikke i fornødent omfang kan optage nye børn og unge fra ventelisten.

En mulig fremadrettet løsning er at etablere udslusningshjem, der er målrettet de 18 - 23-åriges behov for fortsat støtte, og som især retter sig imod et voksenliv med uddannelse eller arbejde. Samtidig kan "flaskehalsproblematikken" reduceres, idet der frigives pladser i døgninstitutionerne til optag af børn fra ventelisten. En anden mulighed er at kombinere udslusningshjem med en udvidelse af mulighederne for at tilbyde efterværn. Mange unge imellem 18 -23 år har fortsat behov for omsorg og støtte efter plejefamilieophold eller døgninstitutionsanbringelse, dog er dette behov af mindre indgribende karakter. Det har vist sig, at være fundamentalt for unge med psykosociale problemer, at de efter udskrivning får tilbudt relevante socialpsykiatriske tilbud indenfor bolig, arbejde, uddannelse eller beskæftigelse.

På nuværende tidspunkt føres der tilsyn med døgninstitutioner, der varetages af Grønlands Selvstyre af kommunale og private døgninstitutioner og tilsynet sker mindst en gang indenfor kommunalbestyrelsens valgperiode. Der er et behov for at styrke og øge dette tilsyn, således at der gennemføres tilsyn 1 til 2 gange om året, hvor fokus rettes mod såvel pædagogisk, administrativ og som økonomisk tilsyn.

Der er fortsat behov for at styrke indsatsen på familieplejeområdet, herunder opkvalificering af plejefamilier gennem mere intensiv uddannelsesforløb af længere varighed. Desuden har plejefamilierne et utalt behov for løbende supervision. En model her-

for kunne være at videreføre tilskudsordningen til ansættelse af plejefamiliekonsulenter i kommunerne.

Der eksisterer forsat et behov for at igangsætte holdningsbearbejdelse og oplysningskampagner. Projektet "Tidlig indsats" har vist, at sociale problemer kan afdækkes og lokaliseres, men det er vigtigt, at der afsættes ressourcer til den efterfølgende indsats, med henblik på at få størst mulig effekt af indsatsen. Det drejer sig blandt andet om etablering af flere familiecentre samt en udvidelse og målretning af tilbuddene i de eksisterende familiecentre, herunder tilbud om mere intensive forældreuddannelsesforløb af længere varighed.

Fremadrettet er der derfor tre aspekter, opmærksomheden bør rettes imod. For det første skal der følges op på de mange initiativer, der påtænkes igangsat, og den tiltænkte effekt af disse skal sikres. Desuden har udarbejdelsesprocessen af disse initiativer betydet, at der er udarbejdet et idekatalog af initiativer, der vil indgå i den fremtidige overordnede strategi på området, som også vil involvere andre departementer. Det fremtidige arbejde på det sociale område vil derfor, i større grad end tidligere, have en tværdepartemental karakter.

For det andet er der den forebyggende indsats, hvor der er et stort skjult udviklingspotentiale. Den forebyggende indsats er både et spørgsmål om at give de udsatte børn og unge et bedre liv og livskvalitet, men det er også et spørgsmål om samfundsøkonomisk forbedring: Jo mere effektivt der forebygges, des færre skal behandles, og desto flere borgere kan blive en nyttig ressource for samfundet. Det er klart, at effekterne af de mange forebyggende initiativer først vil være synlige om en årrække. Men selvstyret kan ikke løfte denne opgave alene, hvorfor det er væsentligt, at kommunerne inddrages.

For det tredje er der koordinationen imellem de indsatses, der ydes af interessenterne på det sociale område. Den netop afholdte konference "At løfte i flok" har illustreret vigtigheden af, og de mange positive perspektiver, i et øget samarbejde. Især har en øget koordination imellem kommuner, selvstyre, NGO'er og erhvervsliv illustreret, at muligheden for at styrke kvaliteten af den sociale indsats er til stede. Der er således også her et udviklingspotentiale, der bør forfølges.

Strukturreformen af Sundhedsvæsenet

I 2010 lød startskuddet til den største reform i sundhedsvæsenets historie. Reformen betyder, at de nuværende 16 sundhedsdistrikter ændres til 5 regioner, og indledes med pilotprojekter i regionerne i Midtgrønland og Disko-området. Erfaringerne fra pilotprojekterne skal indgå i planlægningen af sundhedsvæsenets fremtidige struktur.

Reformen af sundhedsvæsenet indebærer en helt nødvendig modernisering af den nuværende 83 år gamle struktur, som skal tilpasses til de udfordringer sundhedsvæsenet står overfor i dag og de teknologiske muligheder, der samfundsmæssigt er investeret i, herunder forbedret telekommunikation.

Reformen har til hensigt at rationalisere ledelses- og administrationsopgaven ved at reducere antallet af administrative enheder. Dette vil sikre en mere rationel drift, og der frigøres ressourcer til det kliniske arbejde, som er dem der skaber sundhedsvæsenets kerneydelser.

Reformen på sundhedsområdet vil have til hensigt at sikre, at regionsygehusene får en mere central rolle, således Sundhedsvæsenet kan løfte sine forpligtigelser i forhold til ydelser og kvalitet i den primære sundhedstjeneste. Visionen er stadig at op-

3.2 Bolig og Infrastruktur

retholde et decentralt og borgernært sundhedsvæsen gennem brug af f.eks. telemedicin i forbindelse med den primære visitation og diagnosticering af patienter. Målet er at sikre lige og direkte adgang til sundhedsvæsenets ydelser via sikker og hurtig kommunikation mellem bygd og regionssygehuset samt at reducere behovet for patienttransport.

En forudsætning for at sikre en vellykket regionalisering er, at der i de kommende år satses på opkvalificering af alle faggrupper indenfor sundhedsvæsenet.

For at lægerne skal kunne medvirke til at opfylde borgernes forventninger til sundhedsvæsenets basisydelser i regionerne, er det nødvendigt at opkvalificere lægerne med en tillægsuddannelse i "grønlandsk medicin".

Strukturreformen i sundhedsvæsenet medfører, at der i højere grad må arbejdes med opgaveglidning mellem læger og sygeplejersker. Dette stiller nye og større krav til sygeplejerskerne i regionerne. Det er krav, som ligger uden for de kompetencer, som de tilegner sig i deres grunduddannelse. For at kunne løfte denne opgave på et højt fagligt niveau, er det således yderst vigtigt, at der udvikles en kompetencegivende overbygningsuddannelse for sygeplejersker.

Også indenfor de grundlæggende sundhedsuddannelser for sundhedsassistenter, sundhedshjælpere og portører, er der behov for løbende udvikling og opkvalificering, idet disse medarbejdere mange steder er sundhedsvæsenets frontpersonale, der ofte har den første kontakt med borgerne/ patienterne.

Med udgangspunkt i koalitionsaftalen, vil der blive prioriteret byggeri af udlejningsboliger og ejerboliger i de byer hvor bolig manglen er størst. Der skal være afbalanceret boligforsyning, således at nybyggeri vil omfatte offentlige udlejningsboliger og andels- eller ejerboliger.

Der er igangsæt en boliganalyse for at afdække behovet for yderligt nybyggeri i byerne: Nuuk, Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq. Analysen bliver det første led i udarbejdelsen af en boligreform, gældende fra 2010-2020. Boligerne forventes at blive opført gennem Illuut A/S og afhængig af boligformål vil nybyggeriet fremmedfinansieres i varierende grad. Der forventes, at der i de kommende år kan planlægges og igangsættes op imod 1.000 nye boliger.

Det er Naalakkersuisuts vision, at der skabes bred politisk enighed om en 10 års plan for boligområdet, som indeholder følgende:

- Der igangsættes byggeri af mindst 4000 boliger de næste 10 år omfattende både almene lejeboliger og ejerboliger.
- Samtidig nedrives 2000 saneringsmodne lejeboliger. Netto tilføres 2000 til de boligsøgende der står og venter på en bolig.
- Selvstyret vil være medfinansierende og stå for opførelsen af de 3000 boliger.
- Kommunerne, selskaber og private forventes at bygge de øvrige 1000 boliger.

Processen vil løbende blive evalueret med henblik på nødvendige justeringer i forhold til såvel entreprenørbranchens kapacitet og muligheder samt i forhold til udviklingen i boligbehovet på de konkrete lokaliteter.

I Selvstyrets regi vil der 2010 blive bygget 215 nye boliger, mens der i 2011 vil blive bygget 192 nye boliger. Til gengæld er der saneret 185 boliger i Nuuk

gennem nogle år. Dette vil give en boligtilvækst på 222 boliger i slutningen af 2011.

Transportområdet

Med henblik på tilvejebringelse af en langsigtet trafikpolitik og trafikstruktur nedsatte Naalakkersuisut i november 2009 en transportkommission.

Transportkommissionen har til opgave, med baggrund i Selvstyrets langsigtede mål om en selv bærende økonomi, at udarbejde en vision for transportområdet i Grønland og udarbejde scenarier for, hvorledes denne vision realiseres. Transportkommissionen forventes at afgive sin betænkning til juni 2010.

Overordnet skal transportkommissionen belyse følgende hovedområder:

- Analysere systemsammenhænge, omfattende identifikation af hvem træffer hvilke beslutninger og hvem fordeler hvilke offentlige midler,
- Analysere de centrale udfordringer og udviklingsmuligheder,
- Kortlægge og vurdere instrumenter, strategiske valg og prioriteringsmuligheder,
- Identificere eksterne finansieringskilder og finansieringsmodeller,
- Analysere og vurdere transportområdets organisering og konkrete indretning,
- Fremkomme med forslag til en vision og afgive anbefalinger.

Naalakkersuisut er i gang med at afsøge muligheder for at indgå en 20-årig aftale med Royal Bygdeservice for at sikre anskaffelse af ny tonnage til forsyning af bygder med gods, idet de nuværende bygdegodsskibe er nedslidte.

Affaldshandlingsplanen

Der er et stort behov for at sikre en tidssvarende affaldshåndtering, som er miljø- og sundhedsmæssigt forsvarligt. Vi har igennem alt for mange år desværre måttet acceptere en utidssvarende affaldshåndtering. Der er derfor udarbejdet en affaldshandlingsplan, der beskriver hvad, der skal til for at løfte området. Selve Affaldshandlingsplanen består af 8 delmål. Inden for hvert delmål er der opstillet konkrete målsætninger og aktiviteter, og der redegøres for de økonomiske og administrative konsekvenser samt afledte miljø- og sundhedsmæssige forbedringer.

Etableringen af en tidssvarende affaldshåndtering vil medføre øgede omkostninger for den, der producerer affald. De samlede investeringsbehov over en 12 årig periode vil være ca. 400 mio. kr. Når alle tiltagene er gennemført efter 12 år vil det medføre, at drifts- og administrationsomkostningerne på affaldsområdet vil være ca. 75 mio. kr. højere end i dag. Det er mange penge, der skal findes. Derfor skal en indsats på affalds-området også prioriteres i forhold til de andre opgaver, som vi står over for.

Der er derfor behov for at optage forhandlinger med kommunerne med henblik på at finde frem til en aftale omkring finansiering af affaldsområdet. Det er mellem Medlem af Naalakkersuisut for Indenrigsanklæger, Natur og Miljø og formanden for Kanukoka aftalt, at der etableres en arbejdsgruppe vedr. affaldshåndteringsplanen som også skal inddrage spørgsmålet omkring brug af eventuel restvarme, finansiering af planen m.v.. I arbejdsgruppen skal også deltage repræsentanter fra Naalakkersuisutområdet for Boliger, Infrastruktur og Trafik samt fra Nukissiorfiit.

3.3 Strukturtilpasninger i de traditionelle erhverv

Det kystnære rejefiskeri

Det fortsatte behov for strukturtilpasning i den kystnære rejeflåde hænger blandt andet sammen med de lave indhandlingspriser og biologisk rådgivning om mindre fiskekvoter. En stor del af den kystnære rejeflåde kan ikke længere generere overskud. For nogle eksisterende kystnære fartøjer kan en forhøjelse af kvoten ikke forventes at forbedre deres rentabilitet pga. høje enhedsomkostninger og store vedligeholdelsesomkostninger. Det er derfor usandsynligt, at det kystnære rejefiskeri kan reinvestere i nye fartøjer under de nuværende forhold.

Det kystnære hellefiskefiskeri

Den biologiske rådgivning vedrørende hellefiskebestandene ved Diskobugten og Upernavik anbefaler mindre kvoter. Derudover er der indikation på, at bestandene ved Ummannaq er nedadgående. Der er sendt en advarsel fra biologernes side. Der er generelt en for stor og usammenhængende kystnær fiskeriflåde. Desuden er der stigende overkapacitet i landanlæggene i visse steder af landet, mens der er mangel andre steder, hvorfor disse forhold bør drøftes under den kommende regionale sektorstrategi.

De aktuelle strukturproblemer i fiskeriet er nu så store, at der ikke fortsat bør tøves med at foretage en række nødvendige ændringer i erhvervets rammebetingelser gennem reform af fiskeriloven.

Det bliver en vanskelig balancegang, når en sådan strukturtilpasning skal finde sted:

- Der skal sikres flåden tilgang af nye fartøjer og samtidig skal den eksisterende flåde reduceres gennem fortsat ophugning. Det er nødvendigt at ophugge mere tonnage end flåden tilføres. En sådan udvikling, hvor tonnagen reduceres, samtidig med, at den flåde som bliver tilbage moderniseres og fornyes er den eneste måde, hvorpå man kan gøre fiskeriet konkurrencedygtigt, med bedre indtjening til aktø-

erne og fremadrettet sikrer et bæredygtigt fiskeri.

- Strukturtilpasningerne vil medføre, at der bliver brug for at kanalisere frigjort arbejdskraft over i andre eksisterende erhverv, hvor der i dag mangler arbejdskraft samt over i de kommende væksterhverv. Dette kræver blandt andet en mere aktiv uddannelses- og arbejdsmarkedspolitisk indsats med et godt samspil mellem den offentlige og private sektor. Der er nærmere redegjort herfor i kapitel 3.5.

Moderniseringen af den kystnære fiskeriflåde er kapitaltung. Der er flere faktorer der virker bremsende herpå:

- Der er ikke den fornødne kapital blandt aktørerne i det kystnære fiskeri til at gennemføre den hårdt tiltrængte modernisering af flåden.
- Det stiller skærpede driftslederevner at gå fra fiskeri med joller og mindre fartøjer til at skulle stå med ansvaret for styring af drift og økonomi af store, dyre fartøjer.
- I den gældende fiskerilov er der flere bestemmelser, der virker hæmmende i forhold til den ønskede udvikling.

I den nuværende fiskerilovgivning er det en betingelse for at eje en rejekvote og drive et rederi, at ejerforholdet er hjemmehørende i Grønland. For enkeltpersoner skal de ligeledes have været beskæftiget med erhvervsfiskeri i de to forudgående kalenderår. For selskaber skal hele egenkapitalen ejes af personer hjemmehørende i Grønland og halvdelen af kapitalen skal ejes af enkeltpersoner der har været beskæftiget med erhvervsfiskeri i de to forudgående kalenderår.

Visse bestemmelser i fiskeriloven forhindrer delvist rejefiskeriets adgang til indenlandsk kapital, men også til udenlandsk kapital. Disse bestemmelser i fiskeriloven forventes indenfor en ganske kort tids horisont at udgøre et stort problem i strukturtilpas-

ningen og generationsskiftet indenfor rejefiskeriet.

Der skal træffes vanskelige politiske valg, når der skal gennemføres en strukturtilpasning i det kystnære fiskeri, selv med den nuværende opdeling mellem kystnært og havgående fiskeri.

Det indebærer med de nuværende rammevilkår et stigende offentligt engagement med deraf følgende finanspolitiske konsekvenser i form af medfinansiering i forbindelse med nyanskaffelser og eventuelle andre former for subsidiering. Såfremt strukturtilpasningen skal gennemføres uden offentlig støtte fordrer det derfor en ændring af flere bestemmelser i fiskeriloven og administrationen heraf:

- Dette gælder dels adgangen til at opnå en større andel af den kystnære rejekvote end de nuværende 10 %. Fiskerikommissionen har anbefalet at tallet bør hæves til mindst 15 - 20 % for at kunne opnå nogle mere hensigtsmæssige fartøjstyper. Disse bør endvidere have adgang til en vis egenproduktion for at sikre en ordentlig økonomi.
- Fiskerikommissionen har anbefalet, at der skal ske en ændring af den såkaldte "gummistøvleparagraf" i fiskeriloven, der lægger betydelige begrænsninger på mulighederne for tilførsel af kapital til erhvervet fra andre sektorer end fiskeriet selv. En liberalisering kan samtidig bane vejen for en større spredning af ejerskabet som også har været efterlyst politisk. Dette kunne ske ved at åbne for adgang til at finansiere nye fartøjer via eksempelvis pensionsmidler. Det er dog en principiel beslutning i betragtning af, at ejerskabet i fiskeriet har været knyttet til aktørerne i fiskeriet.
- Derudover har Fiskerikommissionen anbefalet, at der skal indføres individuelt omsættelige kvoter i flere fiskerier eller, at der som minimum indføres brug af flerårige kvoter for at sikre en større sikkerhed for investeringer i sektoren, herunder ved anskaffelse af nye fartøjer.

- De kommende ændringer i fiskerilovgivningen skal indrettes på en måde, så det også bliver muligt for unge fiskere at komme ind i erhvervet på ejersiden.

Generationsskifteproblematikken i rejefiskeriet

En anden af de vigtigste udfordringer i rejefiskeriet i de kommende år er generationsskifte af rederierne. Dette gælder både den havgående og den kystnære flåde.

Den nødvendige strukturudvikling i den kystnære rejeflåde vil sikkert føre til færre og større enheder. Ligeledes forventes der behov for generationsskifte i flere af de kystnære rederier i den nærmeste fremtid. Mange af de kystnære rederier kan ikke drive deres fartøjer rentabelt. Derfor er det svært for det eksisterende fiskeri at refinansiere flåden. Ved udskiftning til større enheder vil der blive stillet større krav til investorens egenkapital samt krav til bedre adgang til finansiering.

Den havgående flåde har i nærmeste fremtid et påtrængende behov for generationsskifte, men værdien af rederierne kræver betydelig kapital, som er svært at skaffe for yngre fiskere. Således anslås aktiverne alene for de fem private rederier til at have en værdi på mindst 500 mio. kr. Det samlede finansieringsbehov, inklusive Royal Greenlands rederi, er på 1,5 - 2 milliarder kroner. Hvis en mindstepris for salg af nogle af fartøjerne ikke kan opnås, er der risiko for, at det vil være mere lukrativt at sælge fartøjerne ud af landet uden fiskerettigheder og likvidere rederierne. Dermed risikerer Grønland at miste sin moderne fabriksflåde. Det medfører ikke kun tabt eksportværdi og mistet værditilvækst, men også arbejdspladser, skatter og afgifter.

Investering i et rederi eller i et fiskerfartøj forudsætter, at investor har en rimelig økonomisk styrke. Banker og finansieringsinstitutter kræver, at investorernes egenkapital skal udgøre en stadig større andel af investeringen. Det kan derfor være vanskeligt for grønlandske investorer/fiskere at opsamle tilstrækkelig kapital til at investere i rejefiskeriet og sikre generationsskifte. Dette skyldes, at der ikke er nok kapitalstærke investorer i Grønland til at investere i rederierne.

Offentlig hjælp til at etablere sig indenfor fiskeriet er, set ud fra en økonomisk synsvinkel, imidlertid en dårlig og ineffektiv løsning. Det bør være den sidste udvej, ikke mindst i den vanskelige økonomiske situation, som Grønland i lighed med store dele af verden står i og har udsigt til.

Naalakkersuisut vil på Inatsisartuts efterårssamling i 2010 søge at fremlægge et forslag til ændring af fiskeriloven, der tager hånd om de mest påtrængende problemer i den nugældende lov for herigennem at få forbedret rammevilkårene i erhvervet på en måde, der er mindst muligt belastende for de offentlige kasser. Det skal skabe fundamentet for en bedre indtjening i fiskerisektoren, og dermed også en højere ressourcerente. Ændringerne af fiskeriloven skal ske således, at det også er muligt at sikre en tilgang af unge fiskere i erhvervet. Forarbejdet til et kommende lovforslag vil inden for disse rammer blive søgt gennemført i samarbejde med fiskerierhvervets interessenter.

Ejerskabet af Royal Greenland A/S

Selvstyret er via sit ejerskab af Royal Greenland A/S den største aktør i fiskerisektoren, og vil derfor blive påvirket af kommende ændringer i rammevilkårene for erhvervet.

Selskabet er både det største med hensyn til kvoteandele, omsætning og beskæftigelse, men det gælder ikke indtjening i selskabet.

Det offentlige ejerskab af Royal Greenland A/S indebærer sammenholdt med selskabets status som en meget stor arbejdsplads, med stor regionaløkonomisk betydning, at Royal Greenlands ledelse ikke har kunnet drive koncernen på samme måde, som en privatejet virksomhed vil kunne. Dette giver sig udslag i dårligere økonomiske resultater end nogenlunde sammenlignelige privatejede selskaber med større fokus på indtjening.

Konsekvensen er, at Royal Greenland A/S antageligt står med en meget stor gældsætning og antageligt med en vis overkapacitet i den landbaserede produktion. Omkostningerne ved at drive og holde Royal Greenland A/S i live på et politisk grundlag er derfor høje. I 2009 fik Royal Greenland et kontant kapitalindskud på 250 mio. kr. samt et lån på 250 mio.kr. Dette er problematisk af flere grunde. Dels er det omkostningstungt for det offentlige, dels skaber det en forvridding af markedet i fiskerisektoren.

Naalakkersuisut ønsker derfor, at der bliver en øget fokus på at nedbringe gælden i Royal Greenland A/S og på indtjening for at genoprette økonomien i selskabet over de kommende år. Først når dette er sket, vil der blive taget politisk stilling til, om der skal opretholdes et helt eller delvist ejerskab af selskabet. Indtil da ønsker Naalakkersuisut så vidt muligt at give ledelsen af Royal Greenland A/S den fornødne arbejdsro til at sikre en sund økonomisk udvikling i selskabet og dermed en mindre eksponering af risiko mod Landskassen.

Great Greenland A/S

Great Greenland har gennem de seneste år oplevet en kraftig nedgang i salget af sælskind, såvel på det europæiske marked som på verdensmarkedet. Dette er hovedsageligt på grund af EU's forbud mod indførsel af sælprodukter, som har ødelagt markedsf forholdene.

Imidlertid er virksomheden gennem indgåede servicekontrakter forpligtet til at indhandle. Det betyder, at der opbygges et stort lager af skind, der ikke kan afsættes. Pr. 1/3 2010 er der opbygget et lager på 250.000 skind, hvilket er omkostningstungt.

Grønlands Selvstyre har i 2009 og 2010 støttet op om virksomheden med ekstraordinære kapitalindskud. Udsigterne for virksomheden er udfordrende, hvorfor Naalakkersuisut vil igangsætte arbejdet med en holdbar plan for virksomheden og fangererhvervet. Det er Naalakkersuisuts intention at sælskindsproblematikken behandles sammen med udarbejdelsen af regionale udviklingsstrategier, idet der er dele af sælskindsproduktionen som er unik og som fortsat har en branding-værdi for Grønland.

Strukturtilpasning af landbrugserhvervet

De seneste par års økonomiske afmatning i landbrugserhvervet nødvendiggør strukturtilpasning, således kun de brugere der har formået at oppebære økonomisk afkast bør fortsætte. Den af 2008 økonomiske analyse skal revideres og give Naalakkersuisut redskab til at udpege pejlemærker til strukturtilpasningen.

3.4 Flere indtægter og arbejdspladser gennem nye væksterhverv

Tilpasning af arbejdsstyrken til nye væksterhverv

I forhold til væksterhvervene, såsom mineindustrien, aluminiumindustrien samt bygge- og anlægssektoren er der flere problemområder der skal overvindes, såfremt den grønlandske arbejdskraft skal blive mere effektiv, og mere konkurrencedygtig overfor udenlandsk arbejdskraft.

En projektgruppe vedrørende tilpasning af arbejdsstyrke til nye væksterhverv har opridset nogle anbefalinger til de indsatsområder der nævnt i de næstfølgende afsnit.¹

Udover ren mobilitetsfremme vil det være nødvendigt at styrke indsatsen fra det offentlige omkring opkvalificering af arbejdsstyrken til nye jobfunktioner, samt at styrke indsatsen for at opkvalificere og revalidere gruppen af marginaliserede og udstødte til øvrige uddannelsesaktiviteter. Kommunerne skal have større incitament til at forbedre undervisning, opkvalificering og revalidering. Derudover vil en højere grad af samordning mellem social- og sundhedspolitikken, samt en generel forenkling af den offentlige administration bidrage til at effektivere indsatsen fra det offentlige.

Arbejdsmarkedets parter skal inddrages mere aktivt. Dette kan bl.a. ske ved at indføre skolepraktikordninger, samt bonusordninger for arbejdsgivere for optag af praktikanter, lærlinge og elever. En indberetningspligt hos arbejdsgiverne om uddannelsesaktiviteter vil kunne effektivere indsatsen. Det vil være nødvendigt, at det offentlige og arbejdsgiverne samarbejder for at sikre et rimeligt indtægtsniveau hos den marginaliserede og ikke-faglærte del af arbejdsstyrken, samt at der eventuelt bliver indført en garantiordning for kollegiepladser i forbindelse med faguddannelser.

¹ Grønlands Hjemmestyre: "Tilpasning af arbejdsstyrke til nye væksterhverv" Bind 1 Hovedrapport April 2008

En tilpasning af arbejdsstyrken til nye væksterhverv vil dog kræve flere analyser, bl.a. undersøgelse om hvordan arbejdsmarkeds- og uddannelsesmyndigheder centralt og decentralt kan forstærkes. Det kræver også analyser af årgange for at vurdere hvilke demografiske, kulturelle eller holdningsmæssige problemer, der skaber det alvorlige uddannelsesefterslæb. Det vil også være nødvendigt at se på analyser af subsidieordninger i forbindelse med mismatch og flaskehalsproblemer på arbejdsmarkedet. Derudover vil en strategi og handlingsplan for de svage grupper i arbejdsmarkedet være et godt redskab i arbejdet i forhold til tilpasning af arbejdsstyrken.

Mobilisering af potentialerne

Det er Naalakkersuisuts klare opfattelse, at der i gruppen af førtidspensionister findes et stort og udnyttet potentiale i bestræbelserne på at udbygge arbejdsstyrken.

Ved både at stramme reglerne op for opnåelse af førtidspension og ved at gøre dem mere fleksible, er det Naalakkersuisuts indtryk, at færre vil være i fuld passiv offentlig forsørgelse og at flere vil kunne bidrage efter deres bedste evne.

Ved at lade en førtidspensionist der er delvis arbejdsdygtig udfører et arbejde efter bedste evner, opnår vi både at udbygge arbejdsstyrken og samtidig højne livskvaliteten og selvværdet hos det menneske, der nu føler sig som en aktiv del af samfundet.

Råstofområdet

På efterårssamlingen 2009 blev det besluttet, at Grønlands Selvstyre overtager råstofområdet, samt arbejdsmiljøområdet vedrørende offshoreanlæg.

Samtidig blev "Inatsisartutlov om mineralske råstoffer og aktiviteter af betydning herfor" (råstofloven) vedtaget. Det betyder, at Grønlands Selvstyre har overtaget det fulde ansvar for råstofområdet, hvorfor Fællesrådet vedrørende mineralske råstoffer i Grønland er nedlagt.

Det er Naalakkersuisuts målsætning at udvikle råstofsektoren til et bærende erhverv, som bidrager positivt til den økonomiske udvikling og til skabelsen af nye arbejdspladser.

Målsætningen er et væsentligt element i den langsigtede økonomiske politik, som har til hensigt at understøtte udviklingen af nye erhvervssektorer samt at mindske den nuværende afhængighed af de årlige bloktilskud fra Danmark.

Alle projekter skal gennemføres samfundsmæssigt bæredygtigt, herunder skal det sikres, at:

- samfundet får en fair og konkurrencedygtig andel af overskuddet ved udvinding.
- grønlandsk arbejdskraft og grønlandske virksomheder anvendes i størst muligt omfang.
- der sker en kompetenceudvikling af grønlandske virksomheder og arbejdsstyrken i Grønland.
- alle råstofaktiviteter gennemføres sikkerheds-, sundheds- og miljømæssigt forsvarligt.
- befolkningen sikres medindflydelse og viden i forbindelse med udvikling af råstofsektoren.
- udviklingen sker med respekt for grønlandske værdier.

For at sikre at disse mål opfyldes skal der indgås en samarbejdsaftale mellem Grønlands Selvstyre, den relevante kommune og selskabet.

Specielt inden for olie og gas området kan aktiviteterne i 2010 give et afgørende fingerpeg om hvorvidt udnyttelsen af olie og gas kan udvikle sig til en ny væsentlig erhvervssektor.

Cairn Energy planlægger således, under forudsætning af godkendelse hos Naalakkersuisut, at gennemføre en eller flere efterforskningsboringer i havet vest for Disko-Nuussuaq i løbet af 2010.

Som forberedelse til en sådan boreaktivitet har myndighederne gennem flere år gennemført et omfattende arbejde med udførelse af miljøundersøgelser, analyser og udarbejdelse af regler. Miljøundersøgelserne er gennemført af Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) og Grønlands Naturinstitut. Der er efter anvisning fra DMU blevet taget prøver af havbunden, vandet og mikroorganismer mv. som en del af datagrundlaget for en vurdering af virkninger på miljøet (VVM), og for at klarlægge om der skal tages særlige hensyn ved en eventuel boring.

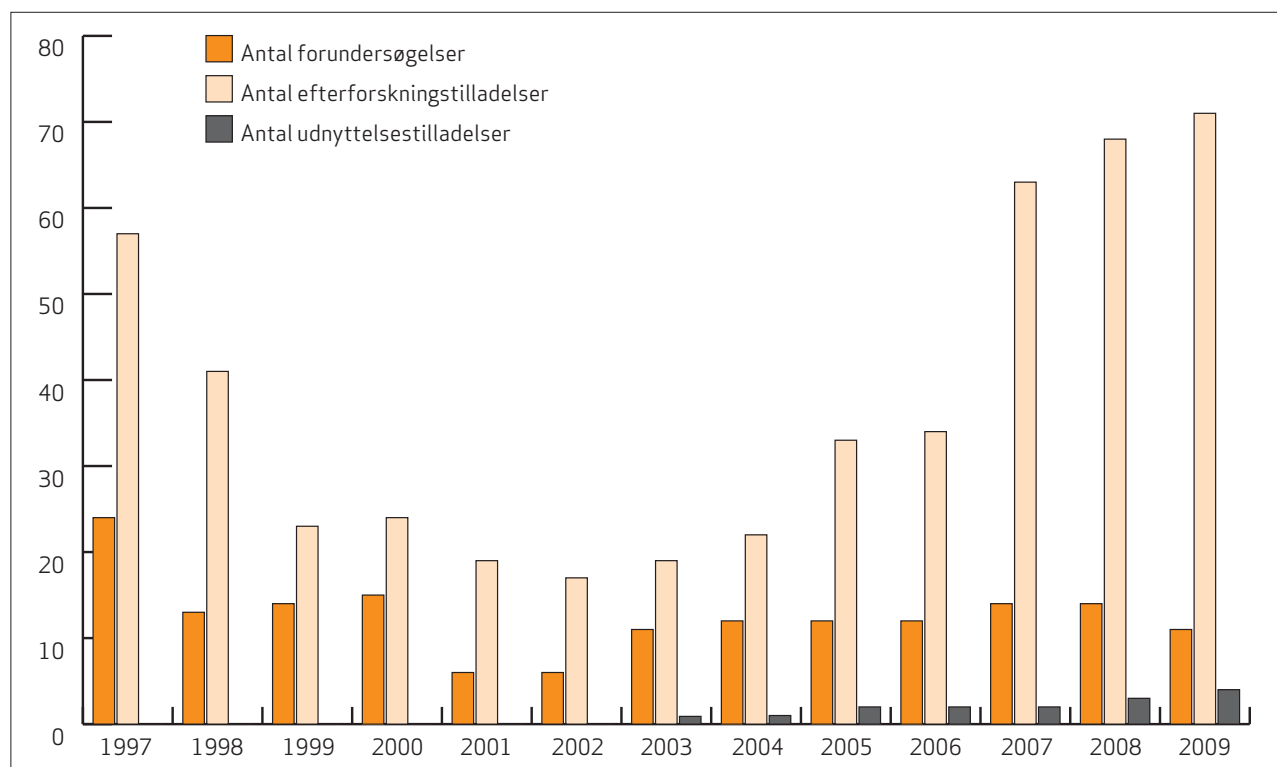
Der skal også gennemføres en vurdering af den samfundsmæssige bæredygtighed med efterfølgende indgåelse af aftale mellem det offentlige og selskabet om inddragelse af grønlandsk arbejdskraft og grønlandske virksomheder.

VVM-undersøgelsen, vurdering af den samfundsmæssige bæredygtighed m.m. planlægges sendt i høring den 1. marts 2010. Der vil blive afholdt offentlige møder, hvor alle får mulighed for at diskutere muligheder, risici, miljø osv. med Cairn og relevante myndigheder.

Efter endt høringsfrist vil der blive udarbejdet et beslutningsgrundlag, som vil blive fremlagt for Naalakkersuisut til endelig stillingtagen.

Figur 2: Udviklingen i udstedte mineraltilladelser, 1997 – 2009

Kilde: Råstofdirektoratet

Det er ligeledes besluttet at gennemføre en udbuds-
runde i Baffin Bugten i Nordvestgrønland i 2010.
Udbudsområdet er udvalgt således, at der er taget
hensyn til miljøet ved at holde behørig afstand til
kystnære områder med en afstand til kystlinjen på
40-70 km. Der tages endvidere hensyn til faunaføl-
somme områder i Melville Bugten idet udbudsområ-
dets nordligste grænse er trukket langs 75°30' N.

Området er inddelt i 14 licensblokke, med et licens-
areal på i alt 151.358 km². I 2009 blev 13 selskaber
præ-kvalificeret som operatører i forbindelse med
udbudsrunden, herunder nogle af verdens største
olieselskaber. Ansøgningsfristen for efterforsk-
nings- og udnyttelsestilladelser er den 1. maj 2010.

På trods af at den finansielle krise fortsatte i 2009,
så kan det konstateres at efterforskningsaktivi-
terne fortsat ligger på et historisk højt niveau. Dette
skyldes bl.a. at verdensmarkedspriserne på en del
råstoffer, herunder bl.a. guld, bly og zink i løbet af
2009 er steget markant.

I 2009 blev Nalunaq-guldminen ved Nanortalik solgt
til Angel Mining plc. Til forskel fra de tidligere ejere,
så er det nu planen at den brudte malm ved fysisk og
kemisk behandling oparbejdes til guld lokalt. Pro-
duktionen opstartes i løbet af 1. kvartal 2010, efter
at have været indstillet i ca. ét år. I driftsfasen for-
ventes ca. 60 ansatte.

Angel Mining plc. fortsætter ligeledes arbejdet med
opbygning af infrastruktur m.m. ved Maarmorilik,
med henblik på at produktionen kan opstartes i lø-
bet af 2. halvår 2010. I driftsfasen forventes ca. 110
ansatte.

Derimod er verdensmarkedsprisen på molybdæn
fortsat lav, hvorfor arbejdet med etablering af infra-
struktur m.m. vedrørende Malmbjerg-projektet
sandsynligvis ikke vil blive igangsat i 2010.

På mineralområdet er der dog andre projekter, der
har potentiale til at kunne overgå fra efterforsk-
ningsfasen til udnyttelsesfasen i løbet af få år. Spe-
cielt er jernmalmsprojektet ved Isua i Godthåbsfjor-
den allerede meget fremskredent, og en afgørelse
af hvorvidt selskabet vil ansøge om en udnyttelses-
tilladelse, kan forventes primo 2011.

Af andre fremskredne projekter på mineralområdet
kan nævnes eudialytprojektet i Sydgrønland, zink-
projektet ved Citronen Fjord i Nordgrønland, dia-
mantprojektet ved Kangerlussuaq i Vestgrønland,
rubinprojektet ved Qeqertarsuaq og guld-palla-
dium-projektet i Skærgaardsintrusionen ved Ka-
ngerlussuaq i Østgrønland.

Aluminiumsprojektet

Undersøgelser vedrørende etablering af et alumi-
niumsværk med tilhørende vandkraftværker fort-
sætter i 2010 i samarbejde med Alcoa Inc. Projektet
har ikke været truet af den finansielle krise, men der
har været behov for yderligere undersøgelser, hvil-
ket i to omgange har forlænget tidsplanen.

Beskæftigelsen i anlægsfasen forventes at toppe
med 3.300 ansatte, heraf vil knap de 2.600 ansatte
være tilknyttet etablering af aluminiumsværket og
vandkraftværkerne. De resterende 700 ansatte skal
være med til at bygge boliger, infrastruktur og leve-
re forskellige serviceydelser.

Beskæftigelsen ved anlæg af aluminiums- og vand-
kraftværker vil overvejende bestå af udenlandske
virksomheder og medarbejdere, mens anlæg af in-
frastruktur og boliger i Maniitsoq forventes udført
af grønlandske virksomheder. Både i anlægs- og
driftsfasen vil der imidlertid være mulighed for en
forøget indsats for uddannelse af hjemmehørende
arbejdskraft, f.eks. elektrikere og maskinmestre,

men også kompetenceudvikling af ufaglærte, hvilket omtales yderligere nedenfor. Det forventes, at der desuden bliver et stort antal praktikpladser.

I driftsfasen regnes med i alt 1.100 – 1.200 nye jobs. De fordeler sig med 600 på selve smelteværket, 50 på vandkraftværkerne, 100 til at servicere disse og 200 indirekte arbejdspladser. Herudover forventes 200 jobs i privat og offentlig service.

På baggrund af islandske erfaringer for driftsfasen forventes 57 % at kunne være ufaglærte, 24 % skal have en faglig grunduddannelse, 8 % en mellemuddannelse og 11 % en videregående uddannelse.

På efterårssamlingen 2010 forventer Naalakkarsuisut at kunne forelægge beslutningsforslag om den overordnede strategiske miljøvurdering (SMV) samt en samfundsøkonomisk rapport og en analyse af mobilitet blandt befolkningen. Årsagen til denne udskydelse er bl.a. forsinkelse i feltundersøgelserne.

Naalakkarsuisut forventer tidligst at kunne forelægge et forslag til ejerskabsmodel på forårssamlingen 2011. Det er nødvendigt med en kvalificering af projektøkonomien i samarbejde med Alcoa, der har brug for tid til en mere tilbunds gående afklaring af tekniske spørgsmål.

Hvis Inatsisartut vælger en ejerskabsmodel, hvor Selvstyret er medejer, vil det medføre finansieringskrav til landskassen. Hvis den samlede anlægssum bliver 20 mia. kr. og der ønskes 10 % ejerskabsandel, vil kravet til landskassen være et indskud på 800 mio. kr. Hvis der regnes med indskud af 25 % egenkapital, er kapitalkravet ca. 2 mia. kr. Investeringen vil være inkl. Selvstyrets andel af de fælles omkostninger til forundersøgelser. Resten forventes finansieret med lån optaget af det fælles aluminiumsselskab.

Det samlede behov for investeringer i udbygning af infrastruktur og boliger skønnes at være ca. 2 mia. kr. Fordelingen mellem offentlig og privat investering samt lånoptagelse til boliger og aluminiumsselskabets mulige andel af investeringerne i boliger og øvrig infrastruktur kan ikke fastlægges på nuværende tidspunkt. Spørgsmålet er yderligere belyst i NIRAS-analysen

Aluminiumsproduktionen vil medføre en betydelig forøgelse af Grønlands udslip af drivhusgasser. Det vil være tale om en udledning på ca. 700.000 tons, hvilket er en fordobling for Grønland. Udledningen stammer kun fra selve smelteprocessen. Som det blev dokumenteret i en Livscyklusanalyse i 2009 vil CO₂-udslippet i et globalt perspektiv være 3 til 12 gange mindre end fra aluminiumsværker, der anvender naturgas eller kul som energikilde.

I overensstemmelse med Naalakkarsuisuts klimapolitik skal det sikres, at et eventuelt fremtidigt kvotesystem der omfatter udslip fra aluminiumsfremstilling ikke bliver en økonomisk belastning for Landskassen. Det skal således undgås at en klimaaf-tale forhindrer en internationalt konkurrencedygtig udnyttelse af vores vandkraftressourcer.

Turisme

Turismestrategi 2007-2010

Naalakkarsuisut vil på baggrund af evalueringen af den nuværende strategi, afdække fremtidige indsatsområder, der vil styrke den fortsatte vækst i turismeerhvervet både nationalt og regionalt. Arbejdet vil ske i samarbejde med de regionale turisme- og erhvervsudviklingsselskaber og GTE.

Betalingsjagt

Erhvervet har et stort vækstpotentiale, med de store bestande af både rensdyr og moskus.

Der findes i dag 21 registrerede uddannede betalingsjagtsarrangører. Aktiviteten foregår primært i Kangerlussuaq området, med trofæjagt på moskus fra hundeslæde om vinteren, og almindelig jagt om sommeren. Naalakkersuisut vil arbejde videre med planer for vækst i erhvervet også i andre regioner. På sigt kan det overvejes at indføre trofæjagt på isbjørn, når det frivillige eksportstop (CTES) bliver ophævet. Hermed kan der lokalt opnås en meget større indtjening per isbjørn end det er tilfældet i dag.

Produktion af fødevarer

I årene 2005 – 2008 var der løbende fokus på udvikling af produkter af grønlandske råvarer til hjemmemarkedet. Hjemmestyret har således støttet både workshops, mind-laps og innovationshuset ATI i Maniitsoq. Fra FL 2009 har der dog ikke været afsat midler til at støtte op om yderligere udvikling af netop dette område. I flere regioner (syd- og nord Grønland) er der aktiviteter i gang som sætter fokus på at opstarte produktioner i privat regi, med henblik på afsætning til hjemmemarkedet. Der vil blive tale om forholdsvis små produktions-enheder – det vil derfor være anbefalelsesværdigt hvis der blev afsat midler til at støtte projekter som kunne hjælpe disse produktionsenheder med at udvikle produktioner der sikrer en bred udnyttelse af råvarerne, så der dermed bliver større og flere fortjenstmuligheder. Med kobling til både turisme og oplevelserhvervet, vil dette indgå som et indsatsområde i den regionale erhvervsudviklingsstrategi.

Mobilitetsfremme

Grønlands særegne struktur- og arbejdsmarkedspolitiske udfordringer har medført, at nogle lokaliteter oplever mangel på arbejdskraft, mens andre lokaliteter

teter modsat har problemer med faldende beskæftigelse og stigende arbejdsløshed. På den baggrund er det siden 2007 blevet muligt at bevilge mobilitetsfremmende ydelser. I Finansloven for 2010 og i budgetoverslagene frem til 2013 er det årlige budget på 4.1 mio. kr.

Det har en stor samfundsøkonomisk nytteværdi at støtte den arbejdskraft, der ønsker at påtage sig permanent arbejde i en anden lokalitet i Grønland ved at bevilge en mobilitetsfremmende ydelse. Ydelsen kan formuleres som et tilskud til flytning, betinget af, at man har et sted at bo på det sted, der flyttes til. Endvidere er der mulighed for at bevilge støtte til indkøb af bohøve, ligesom der kan foretages opkvalificeringstiltag for personer, der har været ledige over en længere periode.

I forbindelse med flytning viser erfaringerne, at man ikke, uden videre, kan bevilge en flytning, inkl. ægtefælle og børn, med troen på, at bevillingen afstedkommer det ønskede resultat og effekt. De ledige mangler især de fornødne kvalifikationer, og har måske tilmed været ledige i lang tid og eventuelt fået livsstilsproblemer m.m. Dette indikerer, at der forlods skal gøres forberedende tiltag, førend man kan regne med, at de ledige kan fastholdes og falde til på det nye sted. Naalakkersuisut anser mobilitetsydelsen for at være et nyttigt værktøj, og der arbejdes løbende på med evaluering af ordningen og dens virke.

Mobilitetsundersøgelsen

Efter fremlæggelsen af redegørelsen "Beslutningsgrundlag for etablering af en aluminiumssmelter i Grønland" på forårssamlingen 2008 lå det klart, at der måtte igangsættes et bredt samarbejde for at få mere faktuel, generel basisviden om blandt andet befolkningens mobilitet.

Formålet med mobilitetsundersøgelsen var for det første, at beskrive befolkningens flytningsmønstre, og for det andet at undersøge befolkningens holdninger til det at flytte, deres relationer til hjemsted og deres muligheder for at flytte andre steder hen. Mobilitetsundersøgelsen har været organiseret omkring tre hovedspørgsmål:

1) Hvordan har flyttemønsteret været i Grønland i årene 1996-2006?

Der er primært brugt eksisterende registerdata fra Grønlands Statistik. Undersøgelsen har inkluderet data om uddannelsesniveaut blandt den del af befolkningen der har modtaget uddannelsesstøtte i Grønland og/eller Danmark, baseret på registerdata fra Grønlands Statistik og Danmarks Statistik.

2) Hvordan siger folk, at de påtænker at flytte i den nærmeste fremtid?

Spørgeskemaundersøgelse via telefon og Internet af ca. 1.600 personer.

Dybere personlige interviews med ca. 175 personer. Særlig undersøgelse af grønlandere i Danmark.

3) Hvordan er store industri- og mineralprojekter forløbet andre steder i Arktis?

Der er set på mineral-, gas- og olieprojekter samt på aluminiumsprojekter.

For at kunne belyse den forventede befolkningsudvikling de kommende år, er der blevet gennemført et særligt analysearbejde med en fremskrivning af befolkningsudviklingen. Her viser en fremskrivning frem til 2050 med justerede parametre blandt andet, at Grønland allerede om få år vil komme til at stå med en betydelig udfordring i forhold til en kraftigt voksende andel af ældre borgere, den såkaldte 'ældrebyrde'. Fremskrivningen peger desuden på, at indbyggertallet samtidig vil falde i de kommende år.

Nogle af de væsentligste resultater fra mobilitetsundersøgelsen er:

- Højindkomstgrupper er mere mobile end lavindkomstgrupper, når det gælder om at flytte permanent. Typisk flytter man fra mindre steder til større steder for at forfølge en karriere.
- Lavindkomstgrupper flytter til gengæld hyppigere midlertidigt for senere at returnere til deres oprindelsessted. Når man flytter midlertidigt, er det for at skaffe supplerende indkomst.
- Fangere og fiskere hører til den gruppe af befolkningen, der flytter mindst.
- Modtagere af pensioner, både aldersbestemte og sociale pensioner, hører også til den gruppe af befolkningen, der flytter mindst.
- Den yngre del af befolkningen – specielt aldersgruppen 15 til 30 år – flytter langt hyppigere end de ældre, og en del af de yngre, der flytter, ender med at flytte permanent. Det er specielt den gruppe yngre, som søger – og får – uddannelse, der ender med at flytte fra mindre steder til større steder. Ofte finder de en partner under uddannelse eller job udenfor deres oprindelsessted. Et par, som har etableret sig under sådanne vilkår, vil sjældent returnere til et af parrets oprindelsessteder.
- Personer med uddannelse er mere mobile end lavindkomstgrupper, når det gælder om at flytte permanent. Typisk flytter personer med uddannelse fra mindre steder til større steder for at forfølge en karriere. Personer med begrænset eller ingen uddannelse flytter til gengæld hyppigere midlertidigt for senere at returnere til deres oprindelsessted. Når man flytter midlertidigt, er det for i en periode at skaffe supplerende indkomster.
- Mænd flytter hyppigere end kvinder, men oftest er det midlertidige flytninger, for mænd returnerer ofte senere til deres oprindelsessted. Når mænd flytter, er det for at skaffe sig job, bedre indkomster og eventuelt bedre arbejdsbetingelser.
- Kvinder flytter hyppigere permanent end mænd

gør, og kvinder flytter typisk fra mindre mod større steder. Når kvinder flytter, er det for at skaffe sig job, bedre udnyttelse af uddannelse og kvalifikationer, for at skaffe sig yderligere uddannelse og kvalifikationer, og for at sikre, at eventuelle børn får disse muligheder.

- De mindre bosteder oplever:
  - o At de yngre aldersgrupper forlader stedet, og langt færre returnerer på et senere tidspunkt.
  - o At specielt yngre kvinder forlader stedet, fordi de ønsker at bruge og erhverve kvalifikationer, begge dele er noget, som ikke kan honoreres på de mindre steder.
  - o At personer med uddannelse, uanset køn, forlader stedet.
  - o At personer, som er i gang med eller har ambitioner om at opbygge en karriere, forlader stedet.
- Hvis det flytningsmønster, som har været gældende de sidste 10 år, fortsætter, vil det medføre:
  - o At bygdebefolkningen halveres indenfor de næste 20-30 år.
  - o At de perifere byers befolkning reduceres i størrelse, for nogens vedkommende med op til 20 %.
  - o At de centrale byer vil opsuge befolkningsflytningerne.
  - o At det samlede befolkningstal i Grønland vil falde på grund af faldende fødselsrater og et udvandringsoverskud.

Det er vigtigt at bemærke, at, med mobilitetsundersøgelsen er, det er første gang, der systematisk er gennemført en omfattende undersøgelse af befolkningens reelle flytninger og forventninger til fremtidige flytninger. Det er desuden første gang, at der er gennemført en befolkningsundersøgelse, der med normal statistisk sikkerhed kan sige noget om hele den grønlandske befolknings mobilitetsmønster i en større sammenhæng.

De foreliggende resultater fra mobilitetsundersøgelsen er dermed et vigtigt basisbidrag til beslut-

ningsgrundlaget for en række vigtige politiske beslutninger, som skal tages i den kommende tid. For at kunne sikre værdien af den nu gennemførte basisundersøgelse i forhold til de kommende års samfundsudvikling er det af afgørende betydning, at der sikres en løbende opfølgning og monitorering på undersøgelsesresultaterne.

Fremtidens udfordringer på sundhedsområdet og for folkesundheden er tæt sammenvævet med det fremtidige bosætningsmønster og erhvervsstrukturen. Udfordringen her er specielt effekterne af udefrakommende faktorer som: betydningen af den tiltagende globalisering, en ændret erhvervsstruktur, minedrift mm.. Disse effekter forventes at få stor indvirkning på sundhedsområdet i fremtiden. I denne forbindelse har de offentlige institutioner et ansvar for at tilpasse sig i overensstemmelse med de samfundsmæssige ændringer.

Resultaterne af mobilitetsundersøgelsen indgår som en væsentlig baggrundsundersøgelse for den strategiske miljøvurdering under aluminiumsprojektet. Resultaterne er derfor gjort tilgængelige på hjemmesiden for den strategiske miljøvurdering: www.smv.gl

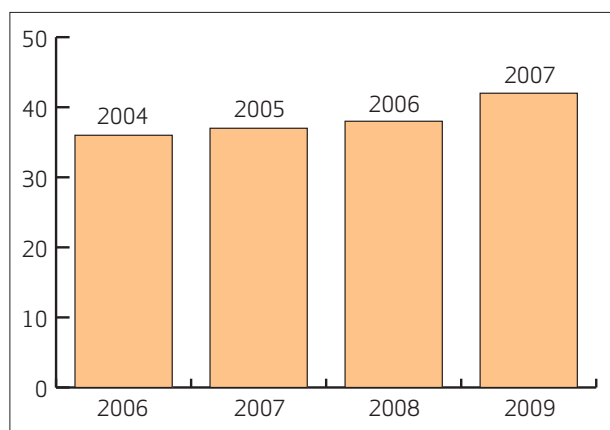
3.5 Uddannelses- og arbejdsmarkedsområdet

Som det er fremgået af de foregående kapitler i denne beretning, er uddannelse og kompetenceudvikling nogle af de allervigtigste faktorer for samfundets fremtidige vækst og velfærd. Området har derfor høj prioritet i den økonomiske fordeling af de offentlige midler. Vi anvender ca. 20 % af de samlede offentlige udgifter på uddannelse, hvilket er væsentligt mere end andre lande i OECD-området, herunder også de andre nordiske lande. Vi har en langsigtet uddannelsesplan, som i første fase frem til 2012 har fokus på de studieforberevende uddannelser, erhvervsuddannelserne, og andre uddannelser rettet mod væksterhverv. Derudover er indsatsen rettet mod gruppen af ikke-faglærte og personer i truede erhverv, som behøver omskoling.

Uddannelsesplanen modtager en årlig sektor budget støtte fra EU på ca. 200 mio. kr. Disse midler er ikke øremærkede, men prioriteres i forbindelse med udarbejdelsen af finansloven.

Initiativerne under uddannelsesplanen er allerede begyndt at virke. Flere optages på studierne, færre

Figur 3: Andelen af en folkeskoleårgang, der er i gang med et uddannelsesforløb 2 år efter, at de har forladt folkeskolen (% / år) *Kilde: Specialkørsel i KIIN*

falder fra og flere bliver færdig med uddannelse, jf. tabellerne 8 og 9. Trods den positive udviklingstendens er der stadig lang vej, hvis uddannelsesplanens målsætning om, at 2/3 af arbejdsstyrken skal have en kompetencegivende uddannelse i 2020, skal lykkes.

Gennem de senere år har det vist sig, at de unge er længe om at komme i gang med en uddannelse efter endt folkeskole. Kun 42 % af de unge, der i 2007 forlod folkeskolen kunne to år efter genfindes som aktive på en uddannelse, jf. nedenstående figur. I det kommende år vil Naalakkersuisut derfor prøve at afdekke årsagerne til, at en så stor gruppe af unge ikke kommer i gang med en uddannelse i umiddelbar eller nær forlængelse af deres folkeskoleforløb.

Tabel 7: Udviklingen i antal aktive på ungdomsuddannelserne ved årets udgang i det pågældende år

	2005	2006	2007	2008
GU, HHX & HTX	827	831	865	971
Erhvervsuddannelser	1098	1246	1313	1439
Total	1925	2077	2178	2410

Kilde: Grønlands Statistik

Tabel 8: Udviklingen i dimittender ved årets udgang i det pågældende år

	2005	2006	2007	2008
Erhvervsuddannelser	247	251	292	309
GU, HHX, HTX	173	213	221	237
Højere uddannelse	161	133	166	170
Total	581	597	679	716

Kilde: Grønlands Statistik

Fra folkeskole til uddannelsesforløb

Fokus vil i første omgang blive rettet mod folkeskolen. Folkeskolereformen "Atuarfitsialak", der blev sat i kraft i 2002, indeholder en omfattende reform af pædagogik og undervisningsmetode i folkeskolen, som det tager år at implementere på alle landets 24 byskoler og 54 bygdeskoler (skoleåret 2009-10). Naalakkersuisut vil i efteråret 2010 gennemføre en evaluering af folkeskoleforordningen for at afdække dens effekt og for at få en status på, hvor langt man lokalt er nået med implementeringen.

En særlig problemstilling gør sig gældende i yderdistrikterne. Selv om vi har mere end dobbelt så mange bygde- som byskoler, bor kun omkring 16 % af eleverne i folkeskolen i bygd, hvilket medfører, at bygdeskolerne har et lille elevtal. Disse elever oplever, at hovedparten af undervisningen (53 %) bliver gennemført af ikke uddannede undervisere. Ni bygdeskoler, med tilsammen 104 elever har ingen uddannede undervisere. Kun ti bygdeskoler, med tilsammen 466 elever, har en andel af uddannede undervisere højere end 2/3 og kun tre bygder har fuld lærerdækning.

Det må på den baggrund antages, at undervisningen i yderdistrikterne, kan være mangelfuld eller ikke eksisterende og dette kan for nogle unge være årsagen til, at de ikke starter på uddannelse efter endt folkeskole.

Hvis dette forhold skal forbedres, kunne det indebære, at man skal flytte fra det sted, hvor man har boet, til en større by, hvor der er tilstrækkelig lærerkapacitet. Det er svært at tage dette skridt. Men for mange kan det være en nødvendighed for god skolegang og mulighed for en egentlig uddannelse. For delvist at kunne imødekomme disse problemstillinger, vil der i det kommende år mere målrettet blive

gjort en indsats for at etablere relevante udbud af fjernundervisning i folkeskolen og på flere niveauer i uddannelsessektoren.

Efterskolerne

Efterskolerne er for mange unge den første vej fra skolen og videre ud i livet. Før etableringen af efterskolerne i Grønland tog 20-25 % af en folkeskoleårgang på efterskoleophold i Danmark. Tilgangen til danske efterskoler fortsatte i 2008 og 2009, samtidig med at der var en stor tilgang til de grønlandske efterskoler, der samlet set kunne optage 160 elever i 2009. Til forskel fra de optagne på danske efterskoler, hvor ansøgere i langt større udstrækning kommer fra de store byer, kommer en stor del af ansøgerne til de grønlandske efterskoler fra yderdistrikterne.

Efterskolerne i Qasigiannuguit og Kangerlussuaq kunne i efteråret 2009 optage stort set alle elever og ventelisten var beskedent. Fra efteråret 2010 videreføres kun efterskolen i Qasigiannuguit, mens efterskolen i Kangerlussuaq bliver lukket på anbefaling af bestyrelsen i Villads Villadsenip Efterskolia.

Naalakkersuisut agter dog at bruge 2010 til at finde et egnet sted på kysten til opstart af endnu en efterskole med henblik på start i skoleåret 2011/2012.

Ungdomsuddannelserne

Også på andre fronter er der behov for en øget indsats for at få flere unge i gang med en uddannelse:

- *Der skal tænkes i nye modeller for unge, som ikke er umiddelbart parate til boglig opkvalificering og for hvem et AEU-forløb ikke er det rigtige. Her kan*

læringen ske gennem praktisk arbejde og kreative projekter eller forløb, sådan som det kendes fra blandt andet Danmark og Island.

o I Nuuk er der inden for det sidste år igangsat en produktionsskole på kommunalt initiativ, og der er planlagt opstart af endnu én i Tasiilaq i løbet af 2010. Samtidig er det vigtigt, at produktionsskolerne ikke får karakter af løsrevne, indkapslede tilbud, men fungerer i et tæt samspil med såvel Piareersarfiit som brancheskolerne.

- *De grundlæggende erhvervsuddannelser*

Det er vigtigt, at uddannelsesudbuddet på dette område er behovsstyret både i forhold til arbejdsmarkedets behov og i forhold målgruppen for uddannelserne. De unge direkte fra folkeskolen, som med folkeskolereformen jo er blevet et år yngre, er i dag stort set ikke at finde i erhvervsuddannelserne. Råstofdirektoratets forventninger til de kommende års aktiviteter og beskæftigelse inden for råstofsektoren indebærer, at der er behov for uddannelsesinitiativer, der retter sig mod et bredt rekrutteringsgrundlag, herunder de unge, der forlader folkeskolen med ønske om at gennemføre en grundlæggende erhvervsuddannelse. Fagudvalget for Entreprenør- og Minesektoren har på det grundlag anbefalet, at der iværksættes udvikling og på længere sigt etablering af en grundlæggende erhvervsuddannelse på råstofområdet, som kan bidrage til at tilføre sektoren mest mulig grønlandsk arbejdskraft.

Med de store udfordringer det grønlandske erhvervsliv og arbejdsmarked står overfor de kommende år, har erhvervslivet udtrykt et ønske om et tættere samspil mellem brancheskolerne og det erhverv, som skal gøre brug af eleverne fra de respektive uddannelser. Naalakkersuisut vil arbejde videre med at styrke samspillet og de synergieffekter der er mellem erhvervsuddannelserne, erhvervslivet og arbejdsmarkedet.

- *Forberedende Voksenundervisning* med henblik på at give voksne mulighed for at forbedre deres grundlæggende færdigheder i læsning og matematik – særligt rettet mod ordblinde. Et systematisk tilbud om forberedende voksenundervisning findes ikke i dag som en del af det grønlandske uddannelsessystem.

Fra uddannelse til arbejdsmarked

De voksende udfordringer i erhvervsstrukturen stiller øgede krav til fleksibilitet på arbejdsmarkedet, herunder til udbud af relevante kursus- og efteruddannelsstilbud med henblik på omskoling af arbejdskraften. Vurderet ud fra de gældende erhvervs- og beskæftigelsesmæssige perspektiver vil Grønland med sin beskedne befolkningsstørrelse have vanskeligt ved selv at dække behovet for arbejdskraft. Naalakkersuisut arbejder derfor målrettet hen mod en situation, hvor stort set hele den potentielle arbejdsstyrke bliver aktiveret, hvilket er afgørende, hvis vi skal have det fulde samfundsøkonomiske udbytte af de nye muligheder. Initiativerne er en del af uddannelsesplanen med fokus på opkvalificering og kompetenceudvikling af den ufaglærte del af arbejdsstyrken.

Piareersarfiit

Et vigtigt bindeled mellem folkeskolen, det videre uddannelsesforløb og arbejdsmarkedet er Piareersarfiit. Anerkendt erhvervsuddannelsesintroduktionsforløb (AEU) er etableret i tilknytning til Piareersarfiit. Sigtet er at opkvalificere unge til at blive optaget på, og gennemføre en erhvervsuddannelse. Det er imidlertid vigtigt, at tilbuddet udvides til også at omfatte alternative uddannelsesforløb, hvoraf nogle med fordel kan henlægges til andre byer end

den unges hjemby med henblik på at styrke den personlige udvikling.

Fra 2009 indsamles der detaljeret statistik for kursister, prøver og beståelsesprocenter, dog indtil videre kun for AEU-kurser, der er møntet på et erhvervsuddannelsesforløb. AEU-kurserne giver mulighed for opkvalificering i op til 4 fag; dansk, engelsk, grønlandsk og matematik.

De første tal viser et betydeligt antal kursister med en forholdsvis høj beståelsesprocent. Kursisterne kan som sagt gå til prøve i op til 4 fag, hvorfor antallet af aflagte prøver er lagt højere end antallet af kursister. Den gennemsnitlige alder er mellem 23 og 24 år. Andelen af kvinder udgør ca. 70 %.

Tabel 9: Oversigt over 1. og 2. del af AEU-kurser

	Efterår 08	Forår 09
Antal prøvetilmeldte kursister	262	336
Antal aflagte prøver	781	884
Beståelsesprocent	75	79
Gennemsnitsalder	24	23
Kønsbalance M/K	82/149	107/225

Kilde: Indberetning fra Piarersarfiit

Naalakkarsuisut vil også fremadrettet have fokus på Piarersarfiit centrene, som løfter en stor opgave i samfundet med netop vejledning af de unge, men også arbejdsløse og/eller ikke-faglærte med ønske om en uddannelse eller et opkvalificeringsforløb.

Omskoling og realkompetencevurdering

Et vigtigt indsatsområde er omskoling og kompetenceudvikling af den ikke-faglærte del af arbejdsstyrken. Naalakkarsuisut har fokus på, at denne del

af arbejdsstyrken skal opkvalificeres således at nogle af de udfordringer, der ligger inden for erhvervssektoren og væksterhverv i de kommende år, kan imødegås. Denne indsats sker i form af projektet PKU (Projekt KompetenceUdvikling for ikke-faglærte). Hidtil er kurserne gennemført indenfor fagområderne mine/entreprenør, bygge & anlæg, social, butik, sprog, fiskeindustri og levnedsmiddel. Igen-gennem 2008 og 2009 har ca. 2.000 kursister deltaget i PKU-kurserne og gennemført tilsammen 3.253 kursistuger. Kurserne er fordelt over det meste af Grønland, idet de er gennemført i 14 byer.

I 2010 planlægges fagområderne udvidet med turismeområdet på baggrund af et udviklingsarbejde, som Naalakkarsuisutområdet har gennemført i samarbejde med Grønlands Turist- og Erhvervsråd (GTE). Endvidere planlægges en fortsat aktivitetsstigning på den nyopførte mine- og entreprenørskole i Sisimiut samt inddragelse af visse fagretninger på Jern & Metalskolen.

Anerkendelse af realkompetencer er blevet et væsentligt element i udviklingen inden for voksen- og efteruddannelsesområdet i hele Europa. Dette hænger naturligt sammen med det generelle ønske om en mobil og fleksibel arbejdskraft, som har de kompetencer, der er brug for i samfundet. Set fra samfundets side giver anerkendelse af realkompetencer mulighed for at optimere anvendelsen af midlerne til uddannelse gennem mere effektiv og kortere efter- og videreuddannelse. Og for det enkelte individ kan anerkendelsen af realkompetencer føre til øget motivation for læring, samtidig med at udgangspunktet for læring kan blive langt mere præcist.

Naalakkarsuisut har derfor iværksat en indsats for vurdering og anerkendelse af realkompetencer, og i løbet af 2010/11 et pilotprojekt, som har til formål at udvikle og afprøve et koncept for systematisk realkompetenceafklaring og -vurdering (RKV). Naa-

lakkersuisut vil i tilslutning hertil arbejde videre med, at løndannelsen på arbejdsmarkedet bliver indrettet således, at den enkelte også får et økonomisk incitament til at deltage i efter- og videreuddannelsesaktiviteter i forbindelse med realkompetenceudviklingen.

4. FINANSLOV 2011

Med finansloven for 2010 tog Inatsisartut det første skridt hen imod et selv bærende samfund. Der blev foretaget en stramning af finanspolitikken samtidig med, at der er blevet skabt et råderum til en række velfærdsforbedringer for at sikre den sociale styrkelse af det grønlandske samfund.

Igennem de senere år har man fået stigende underskud i Landskassen. Det er ikke holdbart i længden, og derfor har det været vigtigt at få vendt denne udvikling. Således er det lykkedes at få skabt balance på drifts- og anlægsudgifterne i 2010, voksende til et overskud på ca. 95 mio. kr. i 2013.

Det er Naalakkersuisut's holdning, at denne udvikling skal understøttes og fortsætte i finansloven for 2011.

Opgaven bliver ikke let, da de vestlige økonomier efter finanskrisen er inde i en recession eller måske endog en depression, og det smitter af på Grønland. Dette betyder bl.a., at provenuet fra vores direkte og indirekte skatter forventes at falde i størrelsesordenen 50-75 mio. kr. alene i 2010.

Det forventede fald i indtægter kan blandt andet tilskrives faldende aktivitetsniveau generelt, faldende rejsepriser og faldende turisme på grund af finanskrisen.

Dertil kommer, at der i finanslov 2010 er indarbejdet en indtægtsreserve på 105 mio. kr. årligt, som skal udmøntes i form af socialt balancerede skatter og afgifter i forbindelse med finanslovsforslaget for 2011.

Derudover kan det forventes, at der skal findes ekstra bevillinger til igangværende aktiviteter. Bl.a. forventer sundhedsvæsenet, at man i det indeværende budgetår må realisere et merforbrug. Presset på

sundhedsvæsenets økonomi kommer fra en generel stigende efterspørgsel på sundhedsydelser. Det skyldes dels en stigning i antallet af ældre, en længere middelalder og en øget forekomst af livsstilsbetingede sygdomme, så som kræft, hjerte-, kar- og lungesygdomme, og dels øget viden om behandlingsmuligheder og højere krav til behandling generelt i befolkningen.

Sundhedsvæsenet har, for at holde udgiftspresset nede, igangsat en række tiltag, som skal sikre, at de økonomiske ressourcer udnyttes bedst muligt. For at målrette arbejdet hermed kommer der i 2010 en økonomi- og strukturanalyse af sundhedsvæsenet, der forventes at danne grundlag for en forbedret ressourceudnyttelse.

Det økonomiske råderum til nye udgiftskrævende initiativer i finanslov 2011 vil derfor være begrænset. Allerede inden finanslovsudarbejdelsen er startet, mangler vi et stort millionbeløb for at indfri de målsætninger, der er besluttet med finansloven for 2010.

Denne udfordring står ikke alene. Vi skal også finde midler til at fortsætte arbejdet med den sociale styrkelse.

Der er behov for yderligere initiativer på børne- og ungeområdet. Vi skal arbejde videre med at sikre alle borgere en tidssvarende bolig. Vi skal gøre vores samfund parat til at løfte opgaven med de nye vækstsektorer, som er på vej.

Disse initiativer kan kun løses, hvis vi tilføjer disse sektorer den nødvendige og uddannede arbejdskraft. Dette taler for, at vi allerede nu igangsætter en strukturtilpasning af vores erhvervsliv. Dette indebærer primært, at vi skal reducere antallet af personer, som er beskæftiget i traditionelle erhverv.

Disse skal i stedet omskoles til f.eks. at kunne deltage i arbejdet med børn og unge, arbejde i bygge- og anlægssektoren og på sigt arbejde i de nye væksterhverv.

Med andre ord kræver den sociale styrkelse af det grønlandske samfund fortsat nye initiativer. Disse skal finansieres enten ved omrokering af skatter og afgifter eller ved gennemførelse af besparelser af igangværende aktiviteter. Alternativt kan der ske en vurdering af om eksisterende bevillinger kan bruges bedre ved en samordning af indsatsen på tværs af sektorerne.

I forbindelse med finansloven for 2011 bliver det derfor vigtigt at afklare, hvilke sektorområder der kan give synergieffekter, således at man indenfor en reduceret økonomiske ramme kan opretholde aktiviteter på samme niveau, uden at få tilført ekstra midler.

BILAG A: DEN ØKONOMISKE SITUATION

Ifølge foreløbige skøn viser 2009 en negativ konjunkturudvikling, hvor der har været et fald i bruttonationalproduktet og en negativ handelsbalance. Der har også været stigning i antallet af ledige, primært i de byer hvor der har været lukning af fiskeproduktionsanlæg.

Tendensen er fortsat fra 2008, hvor de lave rejsepriser, de høje brændstofpriser og afgiftsstigninger slog markant ind på konjunkturerne.

² Realvækst i procent

³ Foreløbigt skøn

⁴ Antal medio ledige i gennemsnit pr. måned i byerne. medio ledige er et udtryk for den andel af de ledige, der har været ledige i både første og sidste halvdel af en given måned. dette tal er et tilnærmet udtryk for den gennemsnitlige ledighed. Tallene omfatter personer mellem 15-62 år (15-63 år i 2009) født i Grønland og bosiddende i byerne.

⁵ (Foreløbige tal)

⁶ Skønnet tal: 2009 1-3 kv. + 2008 4 kv.

⁷ Skønnet tal: 2009 1-3 kv. + 2008 4 kv.

⁸ Skønnet tal: 2009 1-3 kv. + 2008 4 kv.

⁹ Ændring i pct. over 1 år fra 1. kvartal til 1. kvartal

¹⁰ Ændring i pct. over 1 år fra juli til juli

¹¹ Ændring i pct. / Kilde: Skattestyrelsen

¹² Foreløbigt skøn

Tabel A.1 opsummerer de økonomiske nøgletal for perioden 2004 til 2009.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bruttonationalprodukt ²	2,6	1,0	2,6	1,0	1,5	0 - -2 ³
Ledighed (medio ledighed) ⁴	1.854	1.682	1.543	1.498	1.134	1.313
Handelsbalance (mio. kr.)	-987	-1.166	-1.308	-1.310	-1.941 ⁵	-2.002 ⁶
Import (mio. kr.)	3.269	3.591	3.656	3.643	4.421	4.075 ⁷
Eksport (mio. kr.)	2.282	2.426	2.348	2.332	2.480	2.074 ⁸
Detailomsætning ⁹	-0,2	3,7	2,6	-1,7	-0,3	1,0
Forbrugerpriserne ¹⁰	2,3	1,4	2,9	1,7	9,2	0,6
Indbetalt indkomstskat ¹¹	6,2	11,0	5,1	4,4	3,3	1,8 ¹²

Kilder: Grønlands Statistik samt Departementet for Finanser

Vækst

Ifølge foreløbige tal forventes det, at realvæksten i bruttonationalproduktet vil være negativt i 2009. Faldet i BNP skyldes dels, at den internationale konjunkturafmatning nu har sat sine spor i Grønlands økonomi og dels, at der har været et fald i rejsepriserne og rejsepriserne.

Ledigheden

Antallet af medio ledige i gennemsnit pr. måned i byerne er i 2009 større end i det foregående år. Recessionen har været med til at øge ledigheden, som har ramt hårdest i de mindre byer, samt blandt de ufaglærte. Desuden har lukning af flere produktionsanlæg på kysten medført større ledighed indenfor fiskerisektoren.

Tabel A2: Antallet af medio ledige i gennemsnit pr. måned i byerne for 2005-2009 i pct. og i antal.

	2005		2006		2007		2008		2009	
	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal
Byer i alt	6,2	1.684	5,6	1.543	5,4	1.498	4,0	1.134	4,6	1.313
Nanortalik	10,6	98	10,6	96	9,1	81	8,0	72	13,3	119
Qaqortoq	7,0	132	5,4	106	5,8	119	5,7	116	6,4	134
Narssaq	5,3	56	5,2	55	7,1	72	6,8	69	10,9	108
Paamiut	4,9	54	2,4	26	4,2	46	3,4	36	5,3	55
Nuuk	4,8	372	4,2	336	4,1	333	2,4	198	1,7	149
Maniitsoq	8,6	149	7,4	129	6,6	116	6,6	114	7,5	130
Sisimiut	5,0	160	3,8	122	2,4	78	1,7	57	2,4	81
Kangaatsiaq	7,5	29	7,6	30	10,2	42	9,2	38	17,2	68
Aasiaat	8,3	161	10,5	204	11,6	215	6,3	114	5,3	102
Qasigiannuguit	7,5	62	8,5	68	6,5	50	3,9	28	4,6	34
Ilulissat	4,0	108	4,0	107	2,5	69	2,5	71	4,5	126
Qeqertarsuaq	4,5	27	3,5	22	2,4	15	2,8	17	3,8	22
Uummannaq	9,6	79	6,4	52	6,0	50	5,5	46	5,3	44
Upernavik	7,0	47	6,5	44	6,0	42	4,9	35	6,5	47
Qaanaaq	5,9	22	7,6	29	7,2	28	-	-	4,4	17
Tasiilaq	7,8	81	7,1	73	10,5	113	9,4	102	5,0	56
Ittoqqortoormiit	15,0	46	14,0	44	10,0	31	8,1	24	7,4	21

Kilde: Grønlands Statistik

Udenrigshandel

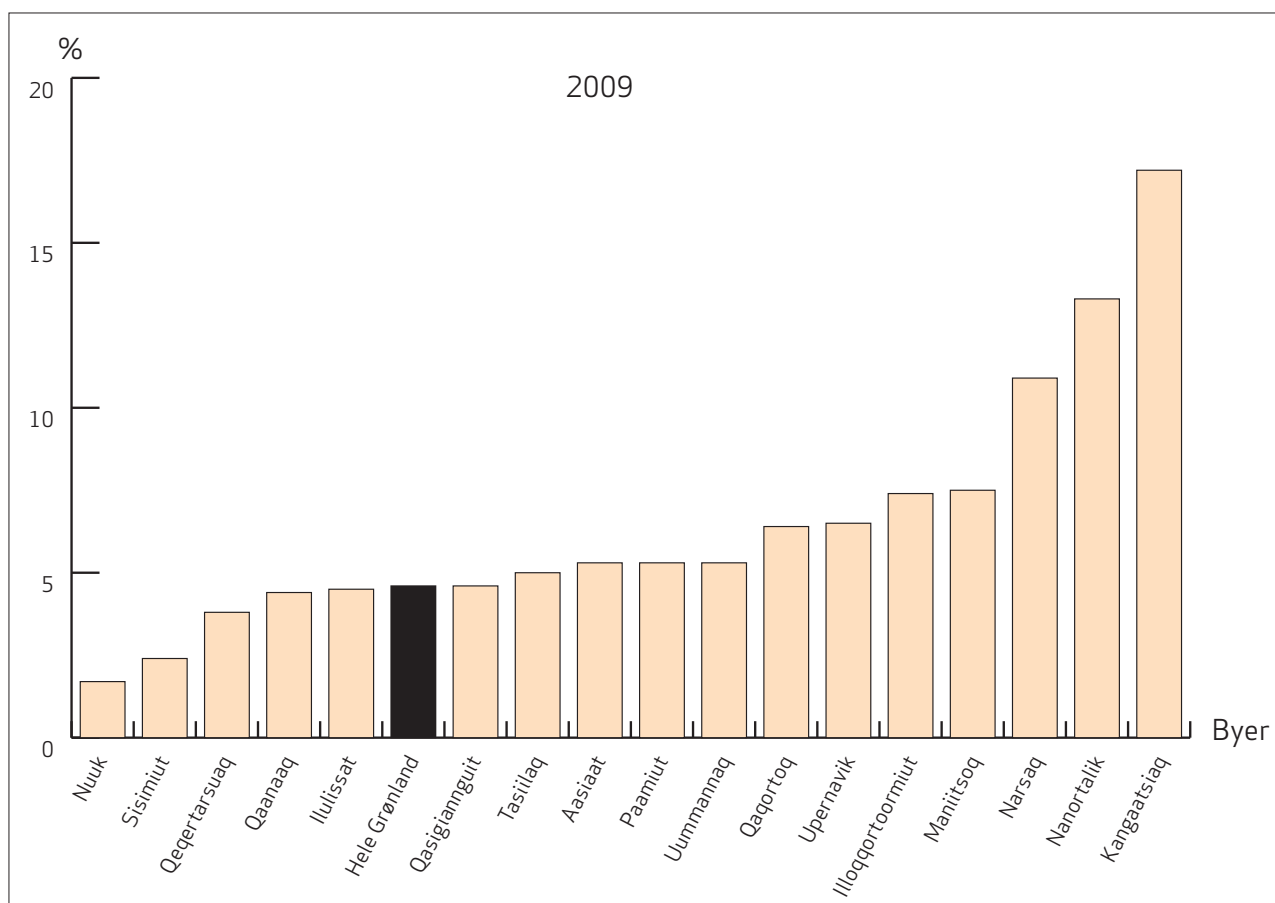
Ifølge foreløbige skøn viser handelsbalancen i 2009 et underskud på ca. 2 mia. kr. Det indikerer, at tendensen ved stigende underskud på handelsbalancen fra 2007 fortsætter.

Tendensen viser ligeledes, at importen og eksporten begge falder i 2009. Importen er faldet på grund af recessionen i den grønlandske økonomi, og eksporten er faldet især på grund af lavere TAC (Total Allowable Catches) i rejefiskeriet, og at eksporten af guldalm er bortfaldet.

Privatforbrug

Detailomsætningen er i 2009, i forhold til 2008, procentvis steget lidt, efter at være faldet i årene før. Forbrugerpriserne har stabiliseret sig efter de kraftige afgiftsstigninger på blandt andet alkohol og tobak i 2008.

Figur A1: Antallet af medio ledige i procentvis gennemsnit pr. måned for hele året fordelt i byerne for 2009.

Kilde: Grønlands Statistik

Prisudviklingen

Udviklingen i forbrugerprisindekset viser, at forbrugerpriser er steget markant mere i 2008 i forhold til priserne i Danmark. Det skyldes afgiftsstigninger på blandt andet alkohol og tobak. I 2009 har priserne stabiliseret sig, og er steget mindre i forhold til de danske priser.

Tabel A3: Procentvise ændringer i Forbrugerprisindekset i Grønland og Danmark for 2004-2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Grønland	2,3	1,4	2,9	1,7	9,2	0,6
Danmark	1,2	1,8	1,9	1,7	3,4	1,3

Årsstigning i pct. er beregnet ud fra afrundede indeks.

Kilder: Grønlands Statistik, Danmarks Statistik

Det offentliges udgifter og indtægter

Indtægter og udgifter i Grønlands Selvstyre i perioden fra 2006 til 2013 og kommunerne fra perioden fra 2006 til 2009 er vist i tabel A2.

Grønlands Selvstyre har ført en stram finanspolitik med store planlagte besparelser i anlægsudgifterne for 2010 på ca. 45 mio. kr.

I Finansloven for 2010 og frem til 2013 budgetteres med et underskud på DAU-saldoen på henholdsvis 227, 163, 145 og 32 mio. kr. Det samlede budgettede DAU-underskud for perioden er således på i alt 567 mio. kr.

Restancer

Inkassoområdet blev centraliseret pr. 1. april 2008, og ligesom på skatteområdet har der vist sig en række uforudsete problemstillinger, dog belært af tidligere erfaringer, ikke i samme omfang som på skatteområdet.

Der udestår stadig en række opgaver, som skal løses i forbindelse med centraliseringen af inkassoområdet, men det er dog lykkedes at fastholde niveauet for de samlede udestående restancer, ligesom centraliseringen har medført en større gennemsigthed og ensartethed i forbindelse med inddrivelsen og ikke mindst har centraliseringen skabt en større retssikkerhed for den enkelte debitor.

Restanceniveauet har været faldende gennem 2009, men det vurderes, at den største del af faldet skal tilskrives afskrivning af fordringer som enten er forældede eller uerholdelige på anden vis.

I tallene over restancer på A-skat for 2009 indgår tal (176,35 mio. kr.) fra skattesystemet over restancer på A-skatter som endnu ikke er oversendt til inddrivelse. For januar 2010 er tallet opgjort til 168,45 mio. kr. Udviklingen viser, at det er lykkedes at stabilisere restancerne på dette niveau. Det skal bemærkes, at der er tale om en dynamisk proces, hvorfor der for størstedelen er tale om, at gamle restancer betales, mens nye opstår. Det er Skattestyrelsens opfattelse, at der selv i de gunstigste tilfælde vil være "restancer" i størrelsesordenen 75 til 100

Tabel A4: Økonomiske Nøgletal for den offentlige sektor 2006-2013

	2006	2007	2008	2009‡	2010‡	2011‡	2012‡	2013‡
Landskassens Udgifter	5.444	5.925	6.144	6.319	6.262	6.347	6.334	6.231
- heraf anlæg	700	1.003	930	815	758	938	906	803
Landskassens Indtægter	-5.484	-5.659	-5.863	-6.009	-6.035	-6.184	-6.199	-6.199
DAU-saldo	-40	267	318	311	227	163	145	32
Kommunernes Udgifter	2.452	2.604	3.058	3.125				
- heraf anlæg	265	259	402	309				
Kommunernes Indtægter	-2.866	-2.966	-2.901	-3.147				
Resultat	-149	-102	157	-23				

Kilder: FL2010, samt KANUKOKAs budgetter og regnskab. ‡= Budgettal

mio. kr., som følge af den tidsforskydning der er mellem registrering af fordringer/redegørelser og registreringer af indbetalinger.

Inddrivelsesarbejdet har gennem hele 2009 haft stor fokus på inddrivelsen af skyldige A-skatte og Arbejdsmarkedsafgift, idet forskydningen i tidspunktet for centraliseringen af skatteområdet (01/01-2007) henholdsvis inkassoområdet (01/04-2008) har bevirket, at der ved årsskiftet 2008/2009 har akkumuleret sig A-skatteestancer på ca. 350 – 400 mio., hvilket ved et målrettet inddrivelsesarbejde gennem 2009 er nedbragt til ca. 170 mio. (svarende til ca. 5 ugers omsætning).

For så vidt angår de Grønlandske kommuners restancer, er den største post skyldige underholdsbidrag, på ca. 237 mio., hvilket er en stigning i forhold til tidligere.

Siden 1. april 2008 og frem til og med december 2009 blev der således inddrevet i alt ca. 109 mio. til de Grønlandske kommuner.

Tabel A5: I nedenstående tabel er opgjort en sammenligning af udestående restancer august 2009 sammenholdt med januar 2010.

Restanceart	JANUAR 2010		AUGUST 2009	
	Antal sager Stk.	Restancestørrelse 1.000 Kr.	Antal sager Stk.	Restancestørrelse 1.000 Kr.
Underholdsbidrag	61.315	237.452	59.202	218.090
Restskatter	7.625	82.824	18.987	130.560
ESU	124	71.917	121	71.301
A-skat	1.448	199.030	1.494	208.082
Selskabsskat	48	2.294	50	2.433
Husleje	15.808	70.193	15.270	69.856
Skatterenter	28.658	40.805	31.896	34.285
Div. kommunale restancer	22.540	39.606	10.861	33.556
Hjælp med tilbagebetalingspligt	7.013	25.557	6.754	21.874
Studielån	857	12.618	922	12.482
Daginstitutioner	19.647	18.373	18.461	15.282
Renovation	60.328	16.183	54.932	12.590
Kommunale erhvervslån	513	6.574	520	6.544
Div. Selvstyrerestancer	1.100	3.271	1.233	10.053
Boligstøttelån	146	4.286	112	4.275
Selvbyggerlån	657	7.203	639	7.887
El/vand	8.274	5.599	5.998	3.743
Forældrebetaling anbragte børn	4.935	9.079	4.736	7.037
Nordiske krav	1.558	28.023	1.692	30.810
Øvrige restancer	4.223	1.674	10.323	8.206
I alt	246.817	882.561	244.203	908.946

Kilde: Skattestyrelsen

